

PRITARTA
Šiaulių rajono savivaldybės tarybos
2020 m. liepos 7 d. sprendimu Nr. T-243

ŠIAULIŲ R. MEŠKUIČIŲ LOPŠELIO-DARŽELIO IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„AŠ SKUBU UŽAUGT...“

Meškuičiai
2020

Turinys

I. Bendrosios nuostatos	3
II. Ikimokyklinio ugdymo tikslas, uždaviniai, principai.....	8
III. Ugdymo(si) turinys, metodai ir priemonės.....	9
VI. Vaikų pasiekimai ir jų vertinimas.....	51
VII. Naudota literatūra ir kiti šaltiniai.....	52

I SKYRIUS BENDROSIO NUOSTATOS

Informacija apie ugdymo įstaigą

Lopšelio-darželio pavadinimas – Šiaulių r. Meškuikių lopšelis-darželis (toliau – lopšelis-darželis).

Lopšelis-darželis įsteigtas 1964 m. gruodžio 24 d.

Lopšelis-darželis įregistruotas Juridinių asmenų registre, kodas 190084586.

Lopšelio-darželio teisinė forma – savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Lopšelio-darželio savininkas – Šiaulių rajono savivaldybė, kodas 111105174, adresas: Vilniaus g. 263, LT-76337 Šiauliai.

Lopšelio-darželio savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija – Šiaulių rajono savivaldybės taryba.

Grupė – ikimokyklinio ugdymo mokykla, kodas 3110.

Tipas – ikimokyklinio ugdymo mokykla, kodas 3111.

Pagrindinė paskirtis – ikimokyklinio ugdymo grupės įstaiga lopšelis-darželis.

Ugdymo kalba – lietuvių.

Ugdymo forma – grupinio ugdymosi.

Lopšelis-darželis vykdo neformaliojo švietimo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas.

Lopšelio-darželio veiklos sritis – švietimas, kodas 85.

Lopšelio-darželio pagrindinė veiklos rūšis – ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas, kodas 85.10.10. Kitos švietimo veiklos rūšys: priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymas, kodas 85.10.20; sportinis ir rekreacinis švietimas, kodas 85.51; kultūrinis švietimas, kodas 85.52. ir kitos švietimo bei nešvietimo veiklos rūšys.

Lopšelio-darželio adresas – Stoties g. 1, Meškuikių miestelis, Meškuikių seniūnija, LT-81442 Šiaulių rajonas, telefonas – (8 41) 37 05 46, 8 620 91239, el. paštas – meskuiciudarzelis@gmail.com, interneto svetainės adresas – www.meskuiciuld.lt.

Filosofija

Programos pagrindą sudaro humanistinė filosofija, kuri pabrėžia vaiko sveikatos puoselėjimo, saviraiškos, savirealizacijos galimybių bei įvairių sričių (fizinės, intelektinės, emocinės, socialinės, moralinės, religinės) kompetencijų plėtojimo ugdymosi procese svarbą. Remiantis humanistų (K. Rodžerso, A. Maslou, J. Pikūno) idėjomis, mūsų lopšelyje-darželyje puoselėjama vaiko individualybė, poreikiai, sėkmės garantijos, savigarbos puoselėjimas ir saugojimas. Vaikas gerbiamas kaip asmenybė, pripažįstama jo teisė būti skirtingam, gebančiam rinktis, būti saugiam, mylimam.

Mūsų programa grindžiama šiais humanistinės teorijos teiginiais:

- Sveiki, laisvi, aktyvūs, kūrybiški, žingeidūs vaikai, turintys palankias sąlygas tubulėti, perimti tautos kultūros, sveikos gyvensenos nuostatas.
- Laimingas, žingeidus vaikas – šeimos ir mūsų džiaugsmas.
- Ugdytojai ir ugdytiniai mokosi vieni iš kitų draugiškai bendraudami ir bendradarbiaudami.

Įstaigos bendruomenė vadovaujasi šiomis vertybėmis:

- atsakomybė, pareigingumas (atsakymas už savo elgesį, veiklą, priimtus sprendimus);

- pagarba, tolerancija (dėmesingumas, gebėjimas kontroliuoti savo elgesį ir veiksmus, lygiaverčiai santykiai, įvairios nuomonės pripažinimas, įvertinimas);
- kūrybiškumas (gebėjimas kelti naujas idėjas, greitai orientuotis sudėtingoje situacijoje, lengvai ir netipiškai spręsti problemas) (Šiaulių r. Meškuičių lopšelio-darželio strateginis planas 2020-2022 m.).

Vizija

Darželis, kuriame gera

A – atrasti

U – ugdytis

G – galvoti

T – tyrinėti

I – išdykauoti

laimingiems vaikams.

Ugdymo programos ir strateginių dokumentų sąsajos

Lopšelyje-darželyje sudarytos sąlygos vaikams lavinti savo gebėjimus, reikšti nuomonę, išsakyti mintis, gauti ir perduoti informaciją, būti visapusiškai auklėjamiems (lavinama asmenybė ir sugebėjimai). Lopšelyje-darželyje ugdomi vaikų socialiniai, komunikavimo, pažinimo, meniniai, sveikatos saugojimo gebėjimai (Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, 1995 m.).

Lopšelyje-darželyje skiriamas dėmesys aplinkos modernizavimui, techninės bazės atnaujinimui, inovacijų diegimui. Kasmet atnaujinama ugdymo(si) aplinka, skatinama informacinių technologijų plėtra ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo(si) procese. Įsigyjama šiuolaikiškų, inovatyvių ugdymo priemonių, skatinančių vaikų įvairių gabumų skleidimąsi, sporto inventoriaus, naujų baldų ir kt. (Šiaulių rajono savivaldybės strateginis plėtotos planas 2017–2023 metams).

Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos nuostatuose pabrėžiama: „Globalizacijos amžiuje svarbu iš naujo persvarstyti savo tautinį tapatumą...“, orientuotis į pilietiškumo ugdymą. Tautinė kultūra yra vaikų ugdymo pagrindas, apimantis visas ikimokyklinukams prieinamas kultūros sritis ir vertybes (tautosaka, tautodailė, tautiniai žaidimai, tradicijos, papročiai). Kultūros vertybės formuojamos atsižvelgiant į vaikų amžių, individualybes, patirtį bei galias.

Ugdant vaiką prioritetas tenka šeimai (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1995). Lopšelyje-darželyje vaikas ugdomas atsižvelgiant į jo auklėjimo šeimoje tradicijas, vaikų įgytą patyrimą, įpročius, nuostatas. Padedame šeimoms auklėti vaikus, skatiname dalyvauti lopšelio-darželio gyvenime, ugdymo procese.

Lopšelių-darželių lankantiems specialiujų poreikių vaikams teikiama logopedo pagalba, ugdymą organizuojant pagal specialias programas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003 m.).

Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Lopšelyje-darželyje dirba penki ikimokyklinio ugdymo, du priešmokyklinio ugdymo, du meninio ugdymo mokytojai, logopedas.

Visi ugdytojai yra kompetetingi ir gebantys ugdyti šiuolaikinio vaiko kompetencijas, suteikti pagalbą, atsižvelgiant į individualius ar specialiuosius ugdymo(si) poreikius, galimybes, išvesti daromą pažangą, įvertinti pasiekimus.

Visi mokytojai turi aukštąjį išsilavinimą, yra įgiję ikimokyklinės ir/ar priešmokyklinės pedagogikos ir psichologijos specialybę. Atestuoti 7 mokytojai: 4 iš jų įgiję vyresniojo mokytojo, 3 – mokytojo metodinio kvalifikacinę kategoriją.

Įstaigos vadovai (direktorius ir direktoriaus pavaduotojas ugdymui) turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

Paskatinti šių dienų iššūkių, mokytojai orientuojasi į šiuolaikinę vaikystės sampratą, keičia požiūrį į ikimokyklinį ugdymą, jo turinio atranką bei įgyvendinimą.

Mokytojai ir specialistai glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje, tobulina kvalifikaciją lopšelio-darželio mokytojų metodinėje grupėje, Šiaulių rajono, miesto ir kituose švietimo centrų organizuojamuose seminaruose, mokymuose. Gerą darbo patirtimi dalinasi rajoniniuose, respublikiniuose, tarptautiniuose renginiuose bei patys rengia kvalifikacijos tobulinimo programas.

2019 m. lopšelis-darželis pradėjo įgyvendinti emocinio intelekto programą „Kimochis“. Jos filosofija – kiekvienas vaikas gali išmokti būti pagarbus, atsakingas, atsparus, atjaučiantis, malonus ir drąsus. Socialinio – emocinio ugdymo užsiėmimai kol kas organizuojami vienoje ikimokyklinio amžiaus vaikų grupėje. Tai paprasta ir efektyvi ugdymo programa, kur smagios, įtraukiančios ir lengvai į bet kokią ugdymo programą integruojamos veiklos, padeda vaikams įgyti pasitikėjimo savimi, suprasti savo jausmus ir išmokti spręsti socialines-emocines situacijas.

Priešmokyklinio ugdymo mokytojai ir vaikai dalyvauja tarptautinėje socializacijos programoje „Žipio draugai“, padedančioje vaikams įgyti socialinių bei emocinių sunkumų įveikimo gebėjimų, siekti emocinės gerovės. Įgiję šių gebėjimų vaikai lengviau susidoros su keblėmis ir kritinėmis situacijomis ne tik ankstyvajame amžiuje, bet ir paauglystėje.

Mokytojai tobulina kvalifikaciją inovatyvių mokymo metodų taikymo srityje, grupių ugdymosiuose veiklose pradeda taikyti STEAM ugdymo metodo elementus, į ugdymą integruoja STEAM ugdymo priemones. Vaikai tyrinėja realias problemas natūralioje aplinkoje, eksperimentuoja, pasirinktą temą analizuoja skirtingų dalykų (gamtos mokslų, matematikos, inžinerijos, technologijų ir menų) kontekste. Planuodami kaip užimti visus grupės vaikus jiems prasminga ir įdomia veikla, gerai pažindami savo ugdytinius, mokytojai tinkamai parenka ugdymo medžiagą, laiką, vietą ir viską suderinus veikia su vaikais jiems priimtiniu būdu.

Inicijuojamas aktyvus lopšelio-darželio bendruomenės dalyvavimą respublikinėse akcijose, projektuose, iniciatyvose: „Savaitė be patyčių“, „Mes – rūšiuojam“, „Sveikatiada“, „Visa Lietuva skaito vaikams“, „Tolerancijos diena“ ir kt.

Logopedas dalyvauja Lietuvos logopedų asociacijoje, konferencijose, forumuose. Dalinasi gerą darbo patirtimi, įgytas žinias, naujoves pritaiko logopedinių pratybų metu. Kasmet rengia ugdymo priemones ir jas pristato respublikinėje ikimokyklinio ugdymo pedagogų, švietimo pagalbos specialistų idėjų mugėje „Žaidžiu ir kalbu“. Logopedas įsisavino „Fonetinės grafikos pratimai“ metodiką, dar vadinamą „Pirštų skaitymas“, kurią taiko ugdant vaikus, kurių kalbos raida vėluoja.

Lopšelyje-darželyje veikia Vaiko gerovės komisija, kuri organizuoja ir koordinuoja prevencinį darbą psichologiškai ir fiziškai saugioje vaiko ugdymo(si) aplinkoje, tobulina kryptingą specialiųjų poreikių vaikų ugdymą, konsultuoja ugdytinių tėvus, mokytojus ir teikia jiems rekomendacijas.

Lopšelyje-darželyje dirba Šiaulių rajono visuomenės sveikatos biuro specialistas (1 dieną per savaitę). Jis veda edukacinius užsiėmimus darželinukams, bendrauja ir informuoja, konsultuoja įstaigos darbuotojus, ugdytinių tėvus apie vaikų sveikatos stiprinimą ir saugojimą, vykdo prevencines priemones, inicijuoja ir organizuoja įvairius sveikatingumo renginius.

Įstaigos sociokultūrinė aplinka ir tradicijos

Vaikas pažįsta pasaulį sąveikaudamas su aplinka. Mūsų lopšelio-darželio ugdytiniai su kultūrine aplinka susipažįsta lankydami miestelio parke, Nepriklausomybės aikštėje, Šv. Stanislovo bažnyčioje ir kt.. Išvykose vaikai susipažįsta su liaudies kultūra, šalies istorija.

Bendradarbiaujant su Šiaulių viešosios bibliotekos Meškuičių filialu, ugdoma pagarba ir meilė knygai. Bibliotekoje vaikai supažindinami su knygų atsiradimo istorija, jų įvairove, grožinės literatūros kūriniais, skatinami domėtis įvairiomis knygomis.

Lopšelyje-darželyje organizuojamuose renginiuose dalyvauja Šiaulių r. Meškuičių gimnazijos, Šiaulių rajono savivaldybės kultūros centro Meškuičių filialo etnografiniai ansambliai. Jie padeda plėtoti ugdytinių etninės kultūros pradmenis, panaudojant įvairią liaudies kūrybą, švenčių, vakaronių tradicijas, apeigas.

2019 m. pradėta bendradarbiauti su Šiaulių rajono pirminės sveikatos priežiūros centro Meškuičių socialinės globos padaliniu. Lopšelio-darželio mažieji dramos studijos aktoriai gyventojams suvaidino pasaką, pavaišino pačių keptu obuolių pyragu. Dalyviai džiaugėsi vieni kitų draugija. Tikimės, kad tokie susitikimai taps tradicija ir praskaidrins šių namų gyventojų kasdienybę.

Lopšelio-darželio partneriai – Šiaulių rajono neigaliųjų draugijos Meškuičių skyrius. Šio skyriaus nariai dalyvauja darželinukų renginiuose, projektuose.

Ugdant vaiko asmens higienos, sveikos mitybos, saugaus elgesio, saugaus eismo, gaisrosaugos įgūdžius bendradarbiaujame su Šiaulių rajono nepilnamečių reikalų inspekcija, Meškuičių miestelio įstaigomis: poliklinika, vaistinė, gaisrine.

Ekskursijos į miestelio įstaigas, susitikimai su įvairių profesijų žmonėmis leidžia mažiesiems geriau suprasti dabartinio gyvenimo įvykius.

Lopšelyje-darželyje jau tapo tradicija organizuoti kūrybinių darbų parodas. Šioje veikloje dalyvauja visa įstaigos bendruomenė. Vaikams tai suteikia džiaugsmo, įgūdžių ir gebėjimų. Ugdytinių darbus pristatome į Meškuičių bendruomenės, rajonines, respublikines, tarptautines parodas ir konkursus.

Neatsiejama gyvenimo dalis šventės ir pramogos. Jos planuojamos atsižvelgiant į gamtos ritmą, tautos ir Meškuičių krašto tradicijas, papročius. Mūsų lopšelyje-darželyje vyksta tradiciniai Rugsėjo pirmosios, Advento, Kalėdiniai, Užgavėnių, Velykų ir kiti renginiai. Juose dalyvauja trys kartos: vaikai, tėvai, seneliai.

Lopšelio-darželio bendruomenė bendradarbiauja su Šiaulių rajono lopšeliais-darželiais, Panevėžio lopšeliu-darželiu „Draugystė“, Telšių lopšeliu-darželiu „Saulutė“. Dalinamės gerąja darbo patirtimi.

Kasmet organizuojame Šiaulių rajono ikimokyklinio ugdymo įstaigų šokių šventę/konkursą „Medutis“, kuriuo siekiame suburti rajono ikimokyklinio ugdymo įstaigų šiuolaikinių šokių grupių mažuosius šokėjus, sudaryti galimybes meninio ugdymo mokytojams realizuoti kūrybinės veiklos idėjas, sąlygoti įvairiapusių asmenybinį ir sociokultūrinį vaiko augimą, ugdyti pasitikėjimą savimi, reikšti emocijas pagal muziką. Puoselėjame idėją į šį renginį sukviesti Šiaulių regiono mažuosius šokėjėlius.

Įstaigos savitumas

Meškuičių miestelyje lopšelis-darželis įkurtas 1964 m. gruodžio 24 d. Tipinis pastatas pastatytas ir atidarytas 1978 m. gruodžio 16 d.

Į lopšelių-darželių priimami 1–6 metų amžiaus vaikai tėvų (globėjų) prašymu. Vaikų priėmimo tvarką reglamentuoja steigėjo patvirtinti dokumentai.

Lopšelis-darželis yra bendros paskirties ikimokyklinio ugdymo įstaiga, kurioje veikia 4 grupės:

- 1 grupė „Kačiukai“ (lopšelio gr.);
- 2 grupė „Nykštukai“ (mišri ikimokyklinio ugdymo gr.);
- 3 grupė „Pelėdžiukai“ (mišri ikimokyklinio ugdymo gr.);
- 4 grupė „Smalsučiai“ (priešmokyklinio ugdymo gr.).

Lopšelio ir priešmokyklinio ugdymo grupės komplektuojamos iš to paties amžiaus vaikų, o mišrios – atsižvelgiant į tėvų (globėjų) pageidavimus.

Lopšelio-darželio darbo dienos režimas – 10.30 val., darbo laikas – 7.30–18.00 val., 5 darbo dienos per savaitę. Tenkinant tėvų (globėjų) poreikius lopšelyje-darželyje veikia vienos valandos pailgintos dienos ugdymo grupė.

Kiekviena grupė – savita, atvira, turinti originalų stilių, savo dainą, simbolį, emblemą, skiriamąsias aprangos detales.

Specialiųjų poreikių vaikai, turintys įvairaus sudėtingumo kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimų lanko logopedines pratybas. Jų metu mokma tarti įvairius garsus bei žodžių junginius, lavinama rišlioji kalba, plečiamas žodynas. Užsiėmimų metu žadinamos teigiamos emocijos, stiprinamas ir palaikomas sėkmės jausmas, ugdomi kūno pojūčiai.

Pagrindinė ikimokyklinio mažiaus vaikų ugdymo(si) organizavimo forma – įvairi veikla. Tai individuali vieno vaiko, mažos grupelės ir visos grupės ikimokyklinio ugdymo mokytojo organizuojama veikla. Žaidimas – pagrindinė ir ypatinga vaikų veikla, gyvenimo, elgesio ir egzistencijos forma.

Mūsų lopšelyje-darželyje vaikų ugdymo procese taikomos informacinės komunikacinės technologijos. Vaikams sudarytos sąlygos žaisti ugdomuosius didaktinio pobūdžio kompiuterinius žaidimus, kurie ugdo greitą reakciją, lavina rankų motoriką, vizualinį objektų supratimą, regėjimo-motorinę koordinaciją, atmintį ir dėmesį, loginį mąstymą kt. Kompiuteriai, interaktyvios lentos, multimedija papildo vaikų veiklą žaidžiant su dėlionėmis, kaladėlėmis, knygomis, dailės priemonėmis.

Ugdymo procese vaikų žaidimams, pažinimui, kūrybai naudojami šviesos stalai, šviečiantys molbertai. Šviesa ne tik pritraukia dėmesį, bet ir sužadina smalsumą, stimuliuoja protinę veiklą. Šios priemonės ikimokyklinukų itin mėgstamos.

Vaikai lopšelyje-darželyje turi galimybę žiūrėti animacinius ir mokomuosius filmukus apie gamtos reiškinius, saugų eismą ir elgesį ir kt.

Planuojant ugdymo turinį ypatingas dėmesys skiriamas sveikatos kompetencijai lavinti, fizinės ir psichinės vaikų sveikatos užtikrinimui, sveikos gyvensenos propagavimui bei prigimtinių vaikų poreikių patenkinimui. Į šį procesą siekiama įtraukti visą bendruomenę. Nuo 2003 m. lopšelis-darželis pripažintas sveikatą stiprinančia mokykla ir įtrauktas į Lietuvos sveikatą stiprinančių mokyklų tinklą. Vietos bendruomenė vykdo sveikatingumo programą „Sveikas darželis“.

Lopšelyje-darželyje puoselėjamos kūno kultūros ugdymo tradicijos. Kartu suvokiame, kad fizinė kultūra yra neatsiejama nuo dvasinės kultūros. Tik jų sąveika sudaro galimybes susiformuoti harmoningai asmenybei. Tad sveikata, dorovė ir etninė kultūra yra mūsų dabarties ir ateities rūpestis.

Dalyvaujama Lietuvos futbolo federacijos inicijuojamame ir Lietuvos masinio futbolo asociacijos vykdomame ilgalaikės masinio futbolo programos „Sugrąžinkime vaikus į stadionus“ projekte „Futboliukas“, kuris orientuojamas į žaismingą edukavimą, pajvairina kasdienius darželinukų užsiėmimus, skatina kūrybiškumą, galimybę suderinti mokymąsi su aktyvia fizine veikla.

Lopšelyje-darželyje sudarytos sąlygos pažinti tautos kultūrą. Atnaujinta ir vaikų veiklai pritaikyta etnografinė seklyčia, kiemelis, vėjo malūnas. Etninės kultūros temos integruojamos į vaikų meninę (dailė, muzika, choreografija), pažintinę (tautosaka, folkloras, gamta, papročiai), darbinę (rankų darbeliai, interjero ir lauko aplinkos kūrimas) ir kitas veiklas. Su liaudies folkloru vaikai supažindinami etnografiniame ansamblyje „Pliauškutis“, kuriam vadovauja meninio ugdymo mokytojas.

Visi ugdytiniai nuo 3 iki 6/7 m. amžiaus dalyvauja choreografijos valandėlėse. Įstaigoje veikiantį choreografijos būrelį „Smalsučiai“ lanko gabūs šokiui vaikai. Meninio ugdymo mokytojas perduoda vaikams judesių koordinacijos, grožio ir ritmo pajautimą, skatina vaikus pačius kurti laisvą muzikalų judesį, improvizuoti klausant muzikos. Mažieji dainorėliai ir šokėjėliai koncertuoja Meškuičių miestelio bendruomenės, rajoniniuose renginiuose.

Darželinukai kasdien turi galimybę žaisti erdviame kieme su kasmet atnaujinamomis lauko priemonėmis, edukacinėmis erdvėmis (žaidimų aikštelėmis, sveikatingumo taku ir kt.). Patirtiniam ugdymui, tyrinėjimams, stebėjimams pritaikyta lauko erdvė „Ožio daržas“, kurioje yra šiltnamis, auginamos daržovės, vaistažolės, vaismedžiai, vaiskrūmiai.

Įstaigoje buriamos lopšelio-darželio darbuotojų komandos (renginių organizavimui, salės apipavidalinimui, programų kūrimui ir atnaujinimui, projektų rengimui, teminių savaitių organizavimui ir kt.). Komandinė veikla padeda įveikti iškilusias problemas, pakelia pasitenkinimo atliktu darbu lygį ir išlaisvina darbuotojų kūrybinį potencialą.

Lopšelis-darželis kasmet dalyvauja Šiaulių rajono savivaldybės finansuojamuose sporto, aplinkos apsaugos, sveikatingumo projektuose. Projekto metodas – tai aktyvaus ugdymo(si) būdas,

suteikiantis didelių galimybių sudaryti palankias sąlygas ugdytinių įvairių kompetencijų ugdymui(si), asmenybės vystymui(si).

Lopšelyje-darželyje organizuojamos įstaigos teminės savaitės („Savaitė be patyčių...“, „Darželio gimimo diena“ ir kt.) skatinančios visuminę vaiko asmenybės raidą, turinčios įtakos savarankiškumui, iniciatyvumui, saviraiškai, kūrybiškumui.

Bendradarbiavimas su šeima

Tėvų (globėjų) informavimo ir švietimo tikslai: siekti šeimos ir mokytojų bendradarbiavimo, pagrįsto tarpusavio pasitikėjimu ir pagarba, nulemiančio vaiko ugdymo(si) sėkmę; sieti vaikų lopšelio-darželio ir tėvų (globėjų) auklėjamąjį, ugdomąjį poveikį vaikui, taikant įvairias darbo su šeima formas.

Lopšelyje-darželyje tėvų (globėjų) informavimą ir švietimą vykdo direktorius, direktoriaus pavaduotojas ugdymui, ikimokyklinio, priešmokyklinio, meninio ugdymo mokytojai, logopedas, kiti specialistai.

Tėvų (globėjų) informavimas ir švietimas planuojamas sudarant įstaigos metinį veiklos planą.

Mokytojai domisi kiekvienos šeimos socialinėmis, kultūrinėmis ir vaiko ugdymo tradicijomis; skatina tėvų (globėjų) dalyvavimą vaikų ugdyme; gerbia jų iniciatyvą; naudoja įvairius sąveikos būdus; leidžia tėvams (globėjams) pasirinkti, koku būdu jiems geriau įsijungti į vaiko ugdymą; konsultuoja, informuoja; teikia metodinę pagalbą; vykdo naujovių sklaidą ir kt.

Bendradarbiavimo su šeima temos: „Vaikų maitinimo organizavimas – ką privalu žinoti?“, „Pasakų prieš miegą svarba“, „Mažų vaikų emocijos“, „Kaip nubrėžti ribas ir jų laikytis?“, „Vaiko raida“, „Ką veikti su vaiku namuose“ ir kt.

Lopšelyje-darželyje taikomos šios bendradarbiavimo su šeima formos: individualūs pokalbiai, kai atvedami ir pasiimami vaikai; žinutės užrašų knygutėse ir/ar pokalbių, susirašinėjimų programoje messenger; skelbimų lentos ir lankstinukai; šeimos nariai grupės veikloje, atvirų durų dienos; bendri vaikų ir tėvų renginiai, projektai; tėvų susirinkimai; elektroninis dienynas „Mūsų darželis“, uždara lopšelio-darželio Facebook grupė ir kt.

Tėvai ir vaikai mūsų lopšelyje-darželyje jaučiasi svarbiais bendruomenės nariais. Jie skatinami dalyvauti vaikų ugdymo(si) procese.

II SKYRIUS IKIMOKYKLINIO UGDYMO TIKSLAS, UŽDAVINIAI, PRINCIPAI

Tikslas

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokyti pradmenis.

Uždaviniai

1. Kurti ir garantuoti saugią, turtingą, džiugią, funkcionalią ugdymo(si) aplinką.
2. Padėti vaikui atsiskleisti ir plėtoti jo poreikius, pomėgius bei interesus, ugdyti gebėjimus, vertybines nuostatas.
3. Skatinti savarankiškumą, kūrybiškumą, pažintinį aktyvumą.
4. Palaikyti ir skatinti norą bendrauti, bendradarbiauti su vaikais, suaugusiais, pajuntant bendros veiklos malonumą.
5. Skatinti vaikus išsaugoti ir gilinti ryšį su gimtuoju kraštu, atskleidžiant Meškuičių apylinkių gamtos grožį, kultūrinį paveldą, sudarant sąlygas ugdyti tautinės savimonės pradmenis.

6. Padėti vaikui integruotis į lopšelio-darželio, Meškuičių miestelio bendruomenę, atsižvelgiant į jo kultūrinę ir socialinę patirtį, individualias galimybes.
7. Nuolat rūpintis, saugoti ir stiprinti vaiko sveikatą, ugdyti sveikos gyvensenos nuostatas bendradarbiaujant su Meškuičių miestelio bendruomene.
8. Siekti šeimos ir pedagogų bendradarbiavimo, pagrįsto tarpusavio pasitikėjimu ir pagarba, nulemiančio vaiko ugdymo sėkmę.
9. Siekti įgyti platesnę komunikacijos patirtį, modernizuojant ugdymą.

Principai

Vaikų ugdymas grindžiamas *humaniškumo* principu. Lopšelyje-darželyje sudarome sąlygas įvairių galių plėtojimuisi, harmoningam asmenybės vystymuisi. Pripažįstame vaiko teisę būti skirtingam, gerbiame jį kaip asmenybę.

Didelę svarbą teikiame tradicinės kultūros vertybių gaivinimui ir puoselėjimui. Todėl mūsų lopšelyje-darželyje labai svarbus *tautiškumo* principas. Mes padedame vaikui įgyti dorovines nuostatas, auginame dorą, gerą, mylintį ir gerbiantį savo kultūrą žmogų.

Sveikatingumo principas laiduoja vaikui fiziškai ir psichologiškai saugią aplinką. Vadovaujantis šiuo principu, vaikas ugdosi nuostatą savarankiškai laikytis asmens higienos, aktyvios veiklos, poilsio ir maitinimosi ritmo, pratinasi saugoti savo ir kitų fizinę bei psichinę sveikatą, švarinti aplinką, saugiai jaustis ir elgtis artimiausioje aplinkoje.

Individualumo principas leidžia ugdyti vaiką atsižvelgiant į individualias jo savybes, poreikius, patirtį. Kiekvienas vaikas auga savo tempu, turi savo gyvenimo ritmą, skirtingus pasaulio pažinimo būdus. Vaikas jaučiasi saugus, patenkintas, veiklus, kai ugdymas organizuojamas įvertinant jo individualumą.

Vieningumo principo pagalba įstaigoje siekiame šeimos, lopšelio-darželio, mokyklos ugdymo tikslų, principų, vieningumo. Kuriamo partneriškus tėvų ir įstaigos bendruomenės santykius. Ugdymo procese laiduojame darną tarp vaiko fizinių ir psichinių galių.

III SKYRIUS

UGDYMO(SI) TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

Ugdymo turinys pateikiamas atsižvelgiant į vaiko visuminį pasaulio suvokimą ir yra orientuotas į vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingų penkių kompetencijų plėtotę:

- socialinę – gyventi ir būti greta, kartu;
- sveikatos saugojimo – sveikai gyventi, saugiai judėti;
- komunikavimo – klausytis, kalbėti, išreikšiant save ir bendraujant su kitais;
- meninę – įsivaizduoti, pajusti, kurti, grožėtis;
- pažinimo – smalsauti, susipažinti, tyrinėti ir atrasti vis naują aplinkinį pasaulį.

Penkios vaiko ugdymosi kompetencijos sudarytos iš aštuoniolikos vaiko pasiekimų sričių, kurios aprašytos „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše“.

Programos ugdymo turinyje numatytos vaiko esminės nuostatos ir gebėjimai, vaiko veiksenos. Ugdomi gebėjimai išdėstyti pagal amžiaus grupes, žingsnius.

Ugdymo turinys įgyvendinamas per visą vaiko buvimo įstaigoje laiką: jam valgant, ruošiantis ilsėtis, eiti į lauką, bendraujant, dalyvaujant mokytojų organizuotoje ir pačių vaikų spontaniškoje veikloje.

Lopšelyje-darželyje ugdymo metodai, būdai ir formos parenkami atsižvelgiant į vaikų amžių, gebėjimus, poreikius, ugdymo tikslą ir uždavinius:

- vaikas savo patirtį kaupia pats aktyviai veikdamas, eksperimentuodamas ir bendraudamas;
- pagrindinė vaikų ugdymo(si) ir veiklos forma yra žaidimas;
- organizuojama visos grupės, grupelės arba individuali veikla.

<i>Vaiko savarankiškumą ir aktyvumą skatinantys metodai</i>
Savarankiškas žaidimo inicijavimas, organizavimas; sužinotų ar paties atrastų žaidimo ir veiklos būdų pritaikymas naujose situacijose; ugdomosios aplinkos kaitos inicijavimas; savo pasiekimų įsivertinimas.
<i>Vaiko saviraišką ir kūrybiškumą skatinantys metodai</i>
Naujų sumanymų kūrimas, įgyvendinimas; savaip įgyvendinama mokytojo pasiūlyta idėja; meno kūrinų stebėjimas; meninių projektų kūrimas; saviraiška meno priemonėmis; improvizavimas; kūrybinės raiškos renginių organizavimas; švenčių ir tradicijų kūrimas; estetiškos aplinkos kūrimas.
<i>Bendravimą ir bendradarbiavimą skatinantys metodai</i>
Bendravimo situacijų kūrimas; problemų sprendimas; jautrumo kitam skatinimas; vaiko jausmų raiška; gero pavyzdžio panaudojimas; laikymasis bendrai sutartų elgesio taisyklių; veiklos organizavimas kartu su tėvais.
<i>Pažinimą skatinantys metodai</i>
Tyrinėjimas; eksperimentavimas; informacijos paieškos; idėjų paieškos ir atranka; vaikui įdomių, jo patirtį plečiančių temų, projektų, medžiagų pasiūlymas; išvykų, tyrinėjimų-atradimų planavimas ir organizavimas; analizės, išvadų darymas; naujų technologijų naudojimas.
<i>Sveiką gyvenseną skatinantys metodai</i>
savo kūno ir jo galimybių tyrinėjimas; asmens higieną skatinančių pokalbių, renginių organizavimas; saugaus elgesio ekskursijų, projektų, parodų rengimas; sveikos mitybos įgūdžių formavimas; teigiamų ir neigiamų elgesio pasekmių atradimas; taisyklingo judėjimo ir fizinio aktyvumo skatinimas, renginių organizavimas.

Konkrečius ugdymo būdus bei metodus, tematiką ir problematiką, ugdymo(si) medžiagą mokytojai renka laisvai, atsižvelgdami į individualios sąveikos su vaiku ar jų grupe pobūdį.

Lopšelyje-darželyje grupių erdvės suskirstytos į atskiras veiklos zonas, veiklos kampelius (dailės ir rankų darbų, kalbos ir bendravimo, gamtos, stalo žaidimų, „Šeimos“, statybinių žaidimų ir kt.), juose mokytojai kaupia atskiras kiekvienai veiklai reikalingas ugdymo priemones, žaislus.

Ikimokyklinio ugdymo turiniui įgyvendinti reikalingos šios ugdymo priemonės, skatinančios vaiko aktyvumą, norą pažinti, stebėti, kurti, tyrinėti, ieškoti ir kt.:

Eil. Nr.	Ugdymo priemonių grupės	Ugdymo priemonės
1.	Literatūra ir informaciniai leidiniai	Vaikų literatūra, vaikų enciklopedijos, vaikų žurnalai ir jų prenumerata („Penki“, „Žirniukas“ ir kt.), žemėlapiai (LR ir regiono), dailės albumai, plakatai, nuotraukos metodinė literatūra ir kt.
2.	Žaislai	<u>Stalo žaidimai</u> – loto, dėlionės, žaidimai su užrašais, įvairių kortelių rinkiniai (priežasties–pasekmės, nuoseklumo, priešingybių, saugaus eismo ir elgesio, nuotaikų, skaičių, dydžių, spalvų, formų ir kt.), žaidimai sensomotorikai ugdyti, žaidimai–galvosūkliai ir kt. <u>Konstruciniai žaidimai</u> – Lego Dacta, sudedamieji paveikslėliai, medinės, plastmasinės kaladės, įvairūs konstruktoriai, mozaikos, statybinės detalės su sraigtais, veržlėmis ir kt. <u>Siužetiniai žaislai</u> – lėlės, žaisliniai baldai, indai, vežimėliai lėlėms, drabužiai lėlėms, mašinėlės, minkšti žaislai, siužetiniai žaisliukai–gyvūnai, pastatai, įvairių profesijų žmonių figūrėlės bei atributai, vaikiška bižuterija (karoliai, segės, dirželiai, gumutės plaukams), maisto produktų muliažai ir kt. <u>Kompiuteriniai žaidimai</u> skatinantys vaiką spręsti problemas, ugdantys kūrybiškumą, padedantys suvokti daiktų, reiškinių savybes

		ir kt. <u>Žaislai vaikams džiuginti</u> – žaidimui su muilo, vandens burbulais, balionais, minkšti žaislai, kamuoliukai spaudymui rankomis ir kt.
3.	Daiktai	<u>Sporto inventorius salėje</u> – kamuoliai, priemonės estafetėms, šokdynės, virvutės, batutas, kėgliai, šachmatai, šaškės, gimnastikos kopėtėlės ir suoleliai, minkštų figūrų rinkiniai, kamuoliukų baiseinas, minkštos sūpuoklės, tuneliai, siūbuokliai, priemonės specialiųjų poreikių vaikams (pagal poreikį), čiužiniai ir kt. <u>Sporto inventorius lauko žaidimų aikštelėse</u> – laipiojimo sienelės, kopėčios, laipiojimo virvės, ėjimo tinklai, kabantys tiltai, žaidimų nameliai ir jų komplektai, riedučiai, paspirtukai, triračiai, dviračiai, rogutės, slidės ir kt. <u>Eksperimentavimui, tyrinėjimui, bandymams atlikti skirta įranga</u> – mėgintuvėliai, piltuvėliai, vamzdžiai, matuokliai, pipetės, kempinės, svarstyklės, sieteliai, laikrodžiai, įvairūs indai, magnetai, mikroskopas, termometrai, priemonės herbariumui gaminti, gėlių žemė ir vazonai gėlėms daiginti, auginti ir eksperimentams, laistytuvai ir kt. <u>Techninės ugdymo priemonės</u> – interaktyvi lenta, muzikos centras, garso grotuvas, vaizdo grotuvas, perkusija, fotoaparatas, magnetinė lenta (magnetukai, markeriai, lentos valiklis ir kt.), šviesos stalas ir priedai prie jo, kompiuteris, spausdintuvas ir jo veiklai reikalingos priemonės (tušas, spausdinimo popierius) ir kt. <u>Garso ir vaizdo priemonės</u> – vaizdo kasetės, kompaktiniai diskai, garso kasetės (pasakų, muzikos, gamtos garsų įrašai) ir kt. <u>Muzikos instrumentai ir priemonės</u> – būgneliai, metalofonai, molinukai, akordeonas, penklinių, natų, pauzių ženklai ir kt. <u>Baldai ir kitos priemonės</u> – ugdymo priemonėms laikyti reikalingi baldai (lentynos, spintelės, sekcijos, komodos, kompiuterio stalas, dėžės, krepšiai ir kt.), širmelės veiklos kampelių atskyrimui ir teatrui, pagalvėlės, kilimėliai veiklos kampeliams, ryto rato kilimas, piešimo ir magnetinė lenta, molbertai, baldų komplektai siužetiniams žaidimams (virtuvėlė, parduotuvė, kirpykla, prekybos centras ir kt.), lavinamosios sienų dekoracijos ir kt. <u>Švenčių atributika</u> – girliandos, kaukės, žaislai eglutei, rūbai, skraistės ir pan., skirti persirenginėjimui, „puošimuisi“, vaidinimams ir kt.
4.	Medžiagos	Molis, plastilinas, modelinas ir kt.

Mokytojai laisvai renka jiems tinkantį ugdymo turinį, bei pagal tai pritaiko ugdymo priemones. Ugdymosi aplinka yra pritaikoma, keičiama, pildoma atsižvelgiant į vaikų amžių, poreikius, galimybes. Tinkamai pritaikyta ugdymosi aplinka leidžia vaikams lengviau įsilieti į ugdymo(si) procesą, ir garantuoja palankias sąlygas vaikų fiziniui, emociniam ir protiniam ugdymui(si).

Priemonės, esančios lopšelyje-darželyje, skatina vaiko aktyvumą, norą pažinti, stebėti, kurti, tyrinėti, ieškoti.

Informacinės technologijos ir tobulėjantys skaitmeninio raštingumo gebėjimai sudaro galimybę tėveliams tiesiogiai dalyvauti savo vaiko ugdyme, naudojant įvairius nuotolinio ugdymo įrankius. Atsižvelgiant į situacijas, ugdymas gali būti organizuojamas ir nuotolinis ugdymo organizavimo būdu, pasitelkiant IKT priemones. Organizuojant nuotolinį ugdymą bendraujama su teisėtais ugdytinio atstovais ar pačiu ugdytiniu pasitelkiant IKT priemones. Nuotolinis ugdymo(si) organizuojamas pasitelkiant populiariausias socialinių tinklų platformas (Messenger, Facebook) ir

kitas programas (Zoom, Skype, Viber, Google ir t. t.).

Socialinė kompetencija – gyventi ir būti greta, kartu

Uždaviniai

1. Sudaryti sąlygas teigiamo savęs vertinimo, pasitikėjimo savimi ir savo gebėjimais, savigarbos, sėkmės pajautos atsiradimui.
2. Palaikyti ir skatinti natūralų domėjimąsi savimi, bendraamžiais, suaugusiais žmonėmis, nusiteikti bendrauti.
3. Plėsti supratimą apie šeimą, draugus, kaimynus, bendruomenę, žmonių darbą, kūrybą, tarpusavio ryšius, paslaugų tarnybas.
4. Padėti pažinti tėvynę Lietuvą.
5. Skatinti keistis emocijomis, jausmais, išpūdžiais, nuomonėmis.
6. Skatinti bendrauti ir bendradarbiauti laikantis bendravimo kultūros taisyklių, dorovinio elgesio normų.

Ugdymo formos, būdai ir metodai

- Kasdienis bendravimas;
- veikla grupėje;
- susitikimai su įvairiais žmonėmis;
- išvykos;
- atsipalaidavimo, išsidūkimo, džiaugsmo minutės;
- ryto ar popietės ratas;
- bendravimo valandėlės;
- emocijų raiška menu;
- žaidimų metodas;
- skatinimo priemonės;
- asmeninis pavyzdys;
- nuotolinis ugdymas;
- praktinis mokymas ir kt.

Ugdymo medžiaga ir aplinka

- Jauki, saugi, funkcionali, vaikų bendravimą stimuliuojanti, pasitikėjimo kupina aplinka.
- Šiltas emocinis klimatas.
- Bendravimo, socialinių studijų kampeliai ir socialinį išprusimą skatinančios priemonės.
- Pasakų, eilėraščių inscenizavimas, piešinių, paveikslėlių, skaidrių, plakatų, diafilmų panaudojimas.

Sritis: emocijų suvokimas ir raiška

Vertybinė nuostata	Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.			
Esminiai gebėjimai	Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia	• Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus.	• Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną,	• Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas,	• Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos

skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). • Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. • Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	• Pradedama vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. • Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).	susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmis, poza. • Pavadina pagrindines emocijas. • Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. • Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). • Pradedama suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksmas, o kitam tuo pat metu liūdnas).	kuriose jie kilo. • Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). • Pradedama kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	sukėlusias situacijas bei priežastis. • Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. • Pradedama kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Žaisdamas, bendraudamas išreiškia savo jausmus ir norus: juokiasi, verkia, kvatoja balsu ir kt. ✓ Verkia, jei nori valgyti, ilgesniam laikui paliktas vienas. ✓ Juokiasi, krykštauja, žaisdamas su suaugusiais. ✓ Pamatęs verkiantį vaiką, pravirksta ir pats. ✓ Ilgesnį laiką pabūna linksmas arba ramus. ✓ Stebėdamas rodokus paveikslėlius, parodo paveikslėlį su besijuokiančiu vaiku. ✓ Užjausdamas verkiantį draugą, paglosto jį. ✓ Kalba apie jausmus, žiūrindamas paveikslėlius, nuotraukas, piešinius, knygų iliustracijas. ✓ Žaidžia žaidimus, kuriuose reikia pasakyti, ką mėgsta, kaip jaučiasi, su koku žaislu nori žaisti ir kt.		✓ Tyrinėja savo ir kitų nuotaikas, aiškinasi veido išraiškos mimikas. ✓ Supykęs pareiškia: „Aš piktas“. ✓ Šypsodamasis paima draugo duodamą žaislą ir pradeda su juo žaisti, verkia, jei žaislą atima. ✓ Nutaiso linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. ✓ Stebėdamas bendraamžį pasako, ar jis linksmas, ar liūdnas, ar rimtas. ✓ Pasitraukia nuo supykusio draugo. ✓ Pasako, kad jam linksmas, o draugui liūdnas. ✓ Piešia savo šuniuką ir pasako, kad jam linksmas su juo žaisti. ✓ Padedant auklėtojai susitaria su draugu paeiliui žaisti su žaislu. ✓ Pasako, kodėl supyko ant savo broliuko, ar sesutės. ✓ Pakviečia žaisti draugiškai nusiteikusius vaikus. ✓ Nuskriaustas ateina ir pasako auklėtojai. ✓ Klausosi kūrinėlių apie jausmus, nuotaikas, svarstydami, iš ko galima suprasti, kad kitam linksmas, liūdnas, piktas, skaudu. ✓ Išreiškia savo savijautą, norus žodžiais, įvardina savo emocines būsenas bei jų priežastis įvairiose gyvenimo situacijose. ✓ Užbaigia frazes „Man patinka, nes...“, „Aš laimingas,		

	nes...“. ✓ Naudoja „nuotaikų lentą“, vaizduoja tam tikrą savo nuotaiką. ✓ Žaidžia žaidimus: „Papasakok be žodžių“, „Jausmų lotą“. ✓ Sudeda siužetinius paveikslėlius (geri ir blogi poelgiai) ir kt.
--	---

Sritis: savireguliacija ir savikontrolė

Vertybinė nuostata	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.			
Esminiai gebėjimai	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti).			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo glaudžiamas. • Pats ieško nusiramavimo : apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, ropščiasi suaugusiajam ant kelių. • Pradedą valdyti emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančią o suaugusiojo veido išraišką.	• Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į suaugusiojo veido išraišką. • Išbando įvairius konfliktų sprendimo, ar savo interesų gynimo būdus. • Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	• Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos. • Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	• Nusiramina, atsipalaiduoja, pabuvęs vienas. • Vis dažniau jausmus išreiškia mimika. • Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes • Pats bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių be suaugusiųjų priežiūros.	• Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeikių, kad neskaudintų kitų. • Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6m.		
✓ Pargriuvęs bėga pas juo besirūpinantį suaugusįjį, rodo, kur skauda ir ramina nustoja verkti. ✓ Apkabina, paglosto draugą, kai		✓ Bando tartis dėl norimo žaislo. ✓ Pavargęs ar nusiminęs nueina ramiai pažaisti. ✓ Užsigavęs bando sulaikyti ašaras. ✓ Auklėtojai pasakius, kad žaislas ne tavo, sutinka jį atiduoti kitam vaikui.		

jam liūdna. ✓ Reaguodamas į auklėtojo veido išraišką, balso intonacijas, žodžius, susilaiko nuo netinkamo elgesio. ✓ Domisi patrauklia veikla ir draugiškai žaidžia su kitais vaikais. ✓ Auklėtojo paprašytas priima žaisti kitus vaikus, duoda jiems savo žaislus ir kt.	✓ Bando tartis dėl norimo žaislo, prašo jo mainais siūlydamas savąjį. ✓ Padedant, o vėliau savarankiškai tvarko žaislus su kuriais žaidė. ✓ Susilaikydamas nuo konflikto, nesisuka ir nueina tolyn. ✓ Diskutuoja apie tai, kad būtina valdyti savo poreikius, jausmus, kad netinkamas elgesys, žodžiai įžeidžia kitus. ✓ Diskutuoja apie bendravimą, kilusius ginčus su draugais, kaip juos taikiai spręsti. ✓ Žaidybinių situacijų metu ieško konfliktų sprendimo būdų ir kt.
--	---

Sritis: savivoka ir savigarba

Vertybinė nuostata	Save vertina teigiamai.			
Esminiai gebėjimai	Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis

• Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. • Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. • Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritrimo, palaikymo, pagyrimo.	• Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. • Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. • Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantis suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.	• Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. • Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. • Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). • Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	• Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). • Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. • Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	• Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. • Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksmini, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). • Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. • Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. • Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. • Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).
--	--	--	--	---

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

1–3 m.	3–6 m.
✓ Apžiūrinėja nuotraukas, atpažįsta save bei parodo šeimos narius, grupės draugus. Pasako savo vardą. Sako: „Aš“. ✓ Atpažįsta savo daiktus bei rūbus tarp kitų daiktų ir parodo juos. ✓ Teisingai atsako į klausimą kas jis yra: „Mergaitė“ ar „Berniukas“. Žaidžia žaidimą „Žmogaus kūno dalys“. ✓ Suaugusiajam rodo, ką moka veikti. ✓ Džiaugiasi, kai yra pagiriamas	✓ Įsivertina savo elgesį naudomas simbolines gerų poelgių korteles. ✓ Kuria diagramą, ką geriausiai moka ir geba grupės draugai. ✓ Suvokia, kad jam neskanus maistas kitam vaikui gali būti labai skanus. ✓ Pasakoja, ką veikė per išeigines dienas namuose su mama ar tėčiu, o namuose pasakoja, ką veikė darželyje su draugais, auklėtoju. ✓ Nupiešia save, pasakoja kaip atrodo, ką mėgsta veikti, kokius žaislus turi. ✓ Iš veido išraiškos, žodžių, intonacijos suvokia kaip kitas asmuo yra nusiteikęs jo atžvilgiu. ✓ Klausosi lietuvių liaudies pasakų, kur aiškiai skiriamas

ir nori, kad jo sukurtas darbelis būtų matomas. ✓ Žaidžia žaidimą „Linksmas - liūdnas“ ir kt.	geris ir blogis ir kt.
--	------------------------

Sritis: santykiai su suaugusiais

Vertybinė nuostata	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.			
Esminiai gebėjimai	Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
•Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. •Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. •Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. •Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritrimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas,	•Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. •Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. •Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. •Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. •Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. •Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	•Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. •Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. •Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. •Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. •Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. •Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	•Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. •Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. •Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. •Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. •Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme. •	•Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. •Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. •Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. •Paprastas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. •Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.

jausmus. •Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. •Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.				
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.	3–6 m.			
✓ Atsiskirdamas nuo tėvų verkia, tačiau ramina susidomi jam rodomais žaislais, vaikais. ✓ Rodo suaugusiajam stiprius jausmus: myluoja arba atstumia. Džiaugiasi, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi juo besirūpinantis žmogus. ✓ Pargriuvęs žvilgtelį suaugusiojo veidą, pamatęs išgąščio išraišką, pravirksta, pamatęs šypseną - atsistoja. ✓ Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsisveikina ir išeina. ✓ Pasivaikščiavimo metu, nors ir nutolsta nuo auklėtojos, tačiau, jei tik jos nebemato, tuoj pat grįžta atgal. ✓ Siužetiniame žaidime mėgdžioja auklėtojos, artimųjų šeimos narių buitinius veiksmus. ✓ Džiaugiasi pagyrimu. ✓ Dažnai kartoja „Aš pats“, bando pats apsirengti, nusirengti. ✓ Apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, jei yra šalia	✓ Atsisveikina su tėvais ir, atbėgęs į grupę, pats renkasi veiklą. ✓ Įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, tačiau viską atlieka kartu, rodydamas, ką padarė. ✓ Kalbasi su į grupę atėjusia tautodailininke, stebėdamas jos veiklą ir pats bando tapyti, piešti. ✓ Paprašo auklėtojo pabūti „ligoniu“ ir jį „gydo“. ✓ Atėjusiems svečiams parodo savo darbelius, piešinius. ✓ Atėjęs į grupę pasakoja savo išpūdžius, patirtus namuose. ✓ Diskutuoja su auklėtoju, kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu sukuria taisyklę. ✓ Pasako, kokiame veiklos kampelyje nori žaisti. ✓ Diskutuoja, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis. ✓ Domisi žmonėmis, kurie rūpinasi žmonių saugumu: policininkais, gaisrininkais, gydytojais. Susipažįsta su jų profesija, aiškinasi, kokiais telefono numeriais juos galima iškviesti. ✓ Stebi suaugusiųjų gyvenimą, diskutuoja apie žmonių darbą, šeimą. ✓ Seka suaugusiųjų pavyzdžiu, iš jų mokosi, kreipiasi pagalbos, patarimo, klausinėja, išklauso, rodo savo darbelius, džiaugiasi savo pasiekimais. ✓ Klausosi suaugusiųjų pasakojimų, sekimo, deklamavimo, skaitymo, dainų, lopšinių. ✓ Susipažįsta su įstaigoje dirbančiais žmonėmis, jų veikla, aiškinasi, kuo jie svarbūs, kodėl reikia gerbti jų darbą ir kt.			

auklėtoja, paima jų duodamą žaislą ir kt.	
---	--

Sritis: santykiai su bendraamžiais

Vertybinė nuostata	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.			
Esminiai gebėjimai	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
•Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. •Šypsosi, mėgdžioja kitų vaikų judesius, veiksmus, ką nors pasako. •Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	•Ieško bendraamžių draugijos. •Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam išitraukia į kito vaiko žaidimą. •Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. •Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. •Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	•Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). •Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. •Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. •Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. •Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	•Sėkmingai išitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. •Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. •Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. •Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. •Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. •Gali padėti kitam vaikui. •Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. •Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	•Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. •Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. •Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. •Siekdamas rasti kompromisą, išitraukia į derybų procesą. •Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. •Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. •Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. •Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. •Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				

1–3 m.	3–6 m.
✓ Svečiuojasi kitose grupėse ir priima svečius. ✓ Su auklėtoju ir vaikais žaidžia siužetinius žaidimus: „Namai“, „Kelionė“ ir kt. ✓ Užsineri to žaislo, su koku žaidžia kitas vaikas. ✓ Saugo žaislą su kuriuo žaidžia, jeigu kitas vaikas nori atimti bėga šalin ar šaukia. ✓ Stebi ir kartoja kito vaiko veiksmus. ✓ Dažniausiai žaidžia su vienu vaiku. Dalinasi žaislais ir kt.	✓ Kuria grupės taisykles. ✓ Piešia geriausio draugo portretą. ✓ Pakviečia kitus vaikus žaisti. ✓ Kasdien laukia kol ateis į darželį jo draugas ar draugė, kad galėtų pažaisi, pasikalbėti. ✓ Palaiko vienas kito fantazavimą. ✓ Stengiasi užjausti ir suprasti kitą vaiką. ✓ Grupėje nuolat žaidžia po du ar kelis vaikus. Pasako su kuriuo vaiku jis draugauja. ✓ Į grupę atsineša savo žaislą, kad galėtų pažaisi su kitais vaikais. Draugiškai juo dalinasi. ✓ Žiūri animacinius filmukus, patirtais naujais išpūdžiais parturtina savo žaidimus ir kt.

Sritis: iniciatyvumas ir atkaklumas

Vertybinė nuostata	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.			
Esminiai gebėjimai	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. • Veiksmiais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. • Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.	• Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. • Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	• Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. • Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme laukia suaugusiojo pagalbos. • Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padėsinimo.	• Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. • Nepavykus įveikti kliūčių, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	• Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. • Nepasisėkus įveikti kliūčių, bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Stebi, kaip auklėtojas stato		✓ Rodo iniciatyvą vadovaudamas savo sugalvotam žaidimui.		

bokštelį, namelį pats ima kaladėles ir mėgina statyti panašius statinius. ✓ Domisi naujais auklėtojo atneštais žaislais, tyrinėja juos. ✓ Rodo nepasitenkinimą, kai nepavyksta pasiekti norimo daikto, atidaryti durų. ✓ Atkakliai tvirtina, kad nenori miegoti, žaisti su kaladėlėmis ir kt.	✓ Noriai dalyvauja suaugusiojo organizuojamoje veikloje, domisi nauja informacija, klausinėja, teikia pasiūlymus. ✓ Savarankiškai atlieka nesudėtingus darbus (plauna žaislus, valo lipdymo lenteles, plauna teptukus ir kt.). ✓ Pasiūlius veiklą pats pasirenka būdus kaip ir ką atlikti. ✓ Kurdamas sudėtingesnius darbelius, knygeles, drąsiai kreipiasi pagalbos į auklėtoją. ✓ Kreipiasi pagalbos į grupės draugus ir kt.
--	--

Sritis: problemų sprendimas

Vertybinė nuostata	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.			
Esminiai gebėjimai	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. • Nepavykus įveikti kliūtis, laukia suaugusiojo, vaikų pagalbos.	• Nepavykus atlikti sudėtingos veiklos, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	• Nepasisėkus įveikti sunkumų kreipiasi pagalbos į suaugusįjį ar vaikus.	• Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. • Nepasisėkus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	• Tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę ieškodamas tinkamų sprendimų, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. • Nepasisėkus prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Stebi, kaip auklėtojas užsuka arba atsuka buteliuką. Po kurio laiko mėgina pats, pavykus apsidžiaugia. ✓ Žaidžia su formelėmis, mėgina sudėti ir išimti į joms skirtas vietas. ✓ Kelis kartus sugriuvus statomam bokštui jį vėl stato iš naujo, sutvirtindamas jo pagrindą. ✓ Stebi auklėtojo demonstruojamus veiksmus ir juos pritaiko žaidimų metu ir kt.		✓ Įsitikinęs, kad pavyks atlikti užduotį, mėgina daug kartų, kol pavyksta. ✓ Daro darbelį iš popieriaus tol, kol pavyksta viską tiksliai išlankstyti ir iškirpti arba paprašo auklėtojo, vaikų pagalbos. ✓ Susipykus su draugu po kurio laiko ieško tinkamų būdų problemai spręsti. ✓ Numatydamas pasekmes, į žaidimą nepriima vaiko, kuris dažnai žaidžia ne pagal žaidimo taisykles. ✓ Sprendžia problemines situacijas „Ką daryti“ (patarimai draugams) ir kt.		

Uždaviniai

- Lavinti greitumą, vikrumą, ištvermę, jėgą, pusiausvyrą ir kitas fizines ypatybes.
- Suteikti žinių apie vaiko aplinkoje egzistuojančius gyvybei pavojingus ir sveikatai kenksmingus veiksnius.
- Ugdyti asmens higienos, sveikos mitybos įgūdžius.
- Ugdyti saugaus elgesio įgūdžius.
- Mokyti tinkamai naudotis techninėmis priemonėmis, įrankiais, prietaisais.
- Ugdyti gebėjimą saugiai elgtis su vaistais, buitinėmis cheminėmis medžiagomis, vengti rizikos, susijusios su rūkymu ir alkoholinių gėrimų vartojimu.

Ugdymo(si) medžiaga ir aplinka

- Vaikai du tris kartus per savaitę sportuoja sporto salėje. Čia kaupiamos vaikų judėjimui paskatinti būtinos priemonės: virvė, kamuoliai, gimnastikos suoleliai, šokdynės, čiužiniai ir kt.
- Kieme įrengta aikštelė su priemonėmis, skatinančiomis įvairų judėjimą: kelneliai, sūpynės, čiuožynės, kopėtėlės ir kt.
- Sudarytos sąlygos vaikų judėjimui Meškuičių miestelio parke, gimnazijos stadione.
- Judėjimo kampelis ir priemonės grupėje.
- Asmens higienos priemonės grupėje.
- Saugų elgesį skatinančios priemonės veiklos kampeliuose: įvairios kepurės, skrybėlės, žymintys profesijas; įrankių rinkiniai, eismo ženklai, žmonių figūrėlės (gaisrininkas, policininkas ir kt.).

Pasaulio pažinimas ir saviraiškos būdai

- Rytinė mankšta, kūno kultūros valandėlės, sporto pramogos ir šventės.
- Pasakų, eilėraščių, inscenizacijų, piešinių, paveikslų, skaidrių, plakatų panaudojimas.
- Pasivaikščiojimai lopšelio-darželio kieme, išvykos už įstaigos ribų.
- Žaidimai, estafetės, rateliai.
- Pokalbiai, individualios ir grupinės, kolektyvinės užduotys.
- Bendradarbiavimas su Meškuičių miestelio poliklinika, gaisrine, policija.
- Grūdinimas, higienos įgūdžių ugdymas.
- Skatinimo priemonės, asmeninis auklėtojos pavyzdys.
- Praktinis mokymas.
- Dienos režimo, konkrečių pavyzdžių analizė.
- Savarankiškas aktyvus vaikų judėjimas.
- Sveikatos dienos.
- Fiziniai pratimai pasivaikščiojimų metu.

Sritis: kasdienio gyvenimo įgūdžiai

Vertybinė nuostata	Noriai ugdosi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.			
Esminiai gebėjimai	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Valgo ir geria padedamas	• Savarankiškai valgo ir geria.	• Valgo gana tvarkingai. • Primenamas po	• Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai	• Valgo tvarkingai. • Pasako, jog maistas reikalingas, kad

arba savarankiškai. • Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštinti ir šlapintis. • Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. • Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. • Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	• Pradedą naudoti stalo įrankius. • Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. • Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. • Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti į veidą, rankas. • Padeda į vietą vieną kitą daiktą.	valgio skalauja burną. • Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. • Padeda suaugusiajam servituoti ir po valgio sutvarkyti stalą. • Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. • Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. • Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. • Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. • Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. • Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	naudojasi stalo įrankiais. • Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. • Servituoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. • Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. • Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. • Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.	augtume, būtume sveiki. • Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. • Savarankiškai servituoja ir tvarko stalą. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. • Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. • Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. • Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. • Stebinti suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. • Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. • Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.	3–6 m.			
✓ Ima maistą pirštais ar sauja, vėliau – laiko šaukštelį pats, juo semia maistą, deda į burną. ✓ Valgo sriubą šaukštu, košę ar antrąjį patiekalą – šaukšteliu, geria iš	✓ Valgo naudodamasis šaukštu, šaukšteliu ir šakute. Pradedą naudotis peiliu. Gerai sukramto maistą. Pavalgęs padėkoja. ✓ Pasako, kokiais įrankiais reikia valgyti vienus ar kitus patiekalus. ✓ Žino ir pasako, kad galima apsinuodyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius. ✓ Įvardija sveikus bei kelis sveikatai nenaudingus maisto produktus. ✓ Teiraujasi suaugusiojo apie neįprasto skonio ar kvapo maistą.			

puodelio. ✓ Savais ženklais parodo suaugusiajam, kad nori į tualetą, pirštu rodo į tualetą duris, atsineša puoduką. ✓ Pats nueina į tualetą, susiranda savo puoduką, suaugusiojo padedamas nusimauna kelnes, atsisėda, padaręs kviečiasi suaugusįjį. ✓ Suaugusiojo rengiamas, kiša kojas į kelnes, kojines, pėdkelnes ar batus; rankas į rankoves. ✓ Išsitemęs atsisuka į suaugusįjį, rodo nešvarias rankas. ✓ Nuneša ir padeda žaislą (mašinėlę, lėlytę, kaladėlę, dėlionę) į jo vietą grupės erdvėje ir kt.	✓ Priminus suaugusiajam arba pats nueina į tualetą. ✓ Bando pats užsimauti kelnes, apsiauti batus, užsivilkti megztinį, marškinius, užsisegti sagas. Vėliau savarankiškai nusirengia ir apsirengia. Pasako, ką reikia apsivilti kai lauke šilta ar šalta. ✓ Prieš valgį, pasinaudojęs tualetu, išsitemęs padedamas suaugusiojo ar savarankiškai prausiasi, šluostosi. Pastebi pats, kada yra nešvarus. ✓ Priminus susišukuoja plaukus šukomis. ✓ Čiaudėdamas ar kosėdamas pasitraukia ar nosisuka nuo kitų ir prisidengia burną ir nosį. ✓ Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas. Savarankiškai tvarkosi savo žaidimų vietą. ✓ Saugiai elgiasi grupės erdvėje ir lauko aikštelėje. ✓ Taisyklingai sėdėdi prie stalo, ant kilimo. ✓ Drauge su suaugusiuoju pjausto daržoves ir vaisius, kala vinis, siuva ir siuvinėja. ✓ Pasakoja, į ką reikia kreiptis pagalbos ištikus nelaimei ir kt.
--	--

Sritis: fizinis aktyvumas

Vertybinė nuostata	Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.			
Esminiai gebėjimai	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
•Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia,	•Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). •Tikslingai skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodama s apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. •Bėga keisdamas kryptį, greitį. •Lipa ir nulipa	•Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. •Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos	•Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. •Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. •Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka	•Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. •Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus. •Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. •Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. •Važiuoja dviračiu. •Rankos ir pirštų

padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. • Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. • Ridena, meta, gauda kamuolį.	laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. • Atsispirdama s abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. • Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gauda kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.	kojos, nušoka nuo paaukštinimo. • Mina ir vairuoja triratuką. • Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). • Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. • Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. • Laipioja lauko įrengimais. • Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. • Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. • Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). • Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. • Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. • Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. • Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.
---	---	--	--	---

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

1–3 m.	3–6 m.
✓ Vaikšto pasiėmęs žaislą, eidamas sustoja, keičia judėjimo kryptį, vėl pradeda eiti. ✓ Žaidžia su judėjimą skatinančiais žaislais. ✓ Užlipa kelis laiptelius laikydamasis turėklų. ✓ Stovi ant vienos kojos. ✓ Lėtai eina, žygiuoja, greitai bėga. ✓ Laikomas už rankų šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos. ✓ Eina takeliu paprastai, ant pirštų galų, peržengia padėtas kaladėles, pagalvėles, neišeidamas už takelio ribų. ✓ Sudeda 4-6 kaladėles vieną ant kitos, varto knygelę,	✓ Žaisdamas atlieka judesius rankomis ir kojomis, juda įvairiais būdais. ✓ Eina "tip-top" žingsneliais. Šoka į šoną, greitai bėgioja, greitai sustoja ir vėl pradeda bėgti, užlipa ant bet kokio paaukštinimo ir nušoka nuo jo. ✓ Mėto vienas kitam kamuolį ir gauda. ✓ Laipioja gimnastikos sienele, kopetėlėmis, bokšteliais. ✓ Juda kartu su kitais vaikais sutartinai, poroje, ratu, rikiuotėje. ✓ Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“. ✓ Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. ✓ Iš plastilino lipdo įvairius lipdinius, taisyklingai laiko žirkles ir kerpa, klijuoja paveikslėlius. ✓ Išvarsto batų raištelius, atsisega ir užsisega sagas. ✓ Glamžo, plėšo popierių. ✓ Vieną ant kito dėlioja daiktus. ✓ Piešia ar rašo pieštuku, bando piešti statinius, transporto priemones, gyvūnėlius, pieštuką laiko taisyklingai.

versdamas po vieną puslapį, atsuka ir užsuka dangtelius. ✓ Įdeda kaštoną, gilę, kamuoliuką į dėžutę, kurioje yra atitinkamo dydžio anga. ✓ Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius, sudeda daiktus vieną ant kito, ant virvelės veria sagas. ✓ Gauda suaugusiojo metamą kamuolį. ✓ Įkerpa žirklėmis popieriaus kraštą ir kt.	✓ Veria ant virvelės karoliukus, sagas. ✓ Apsirengia ir nusirengia, užsisega sagas. ✓ Meta kamuolį į grindis, pagauna. ✓ Kerpa įvairias formas taisyklingai naudodamasis žirklėmis. ✓ Žaidžia komandinius žaidimus. ✓ Žaisdamas lauko aikštelėje supasi sūpynėse. Savarankiškai įsisupa ir sustoja ir kt.
--	--

Sritis: savireguliacija ir savikontrolė

Vertybinė nuostata	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.			
Esminiai gebėjimai	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitas bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. • Išalkęs nusiramina suaugusiojo maitinamas.	• Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdienine tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, atsisako bendros veiklos ir nueina šalin.	• Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, taisyklių, susitarimų	• Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos. • Retkarčiais primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių.	• Pats taiko įvairesnius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis ir kt.). • Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. • Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.	3–6 m.			
✓ Įprastoje aplinkoje žaidžia, klykštuoja. Pats pasirenka žaislus ir žaidimo vietą. ✓ Eina miegoti. Gerai miega. ✓ Pravirkęs greitai nurimsta, apkabintas auklėtojo. ✓ Susiranda savo vietą prie stalo ir atsisėda. ✓ Pasitraukia iš žaidimo, kai negauna norimo žaislo, kai žaidimas nepatinka ir kt.	✓ Laiku valgo, eina į lauką pasivaikščioti, miega, žaidžia ir t.t. Pripranta prie ritualų ir jų laikosi. ✓ Kartu su auklėtoju kuria grupės elgesio taisykles. ✓ Priminus ir suaugusiajam padedant arba savarankiškai susitvarko žaislus ir žaidimo vietą. ✓ Pasiūlo nuobodžiaujančiam draugui pažaisti drauge. ✓ Pats drausmina išdykaujančius vaikus ir kt.			

Uždaviniai:

1. Skatinti klausytis ir girdėti įvairius aplinkos garsus, žmonių kalbą, tautosakos ir grožinės, pažintinės literatūros kūrinius.
2. Pratinti įsiklausyti į kitų kalbą, išgirsti perteikiamą informaciją, pajusti kalbėtojo nuotaiką, intonacijas.
3. Skatinti vaiko norą pasakoti, klausinėti, atsakinėti, deklamuoti, eiliuoti, žaisti žodžiais ir garsais, taisyklingai juos tarti.
4. Skatinti kalbinį bendravimą su suaugusiais ir bendraamžiais.
5. Žadinti norą domėtis rašytine kalba.
6. Skatinti taisyklingą, vaizdingą vaikų kalbą, plėsti aktyvųjį ir pasyvųjį žodyną.
7. Skatinti verbalinę ir alternatyvinę komunikaciją.
8. Pajusti gimtosios kalbos savitumo grožį, atrandant ir pažįstant save ir pasaulį, bendraujant ir būnant greta su kitais, išreiškiant save ir kuriant, suvokiant gamtos ir žmogaus sukurtą grožį, perimant bendrąsias žmogaus vertybes ir jas pačiam kuriant.

Komunikavimo kompetencija - klausytis, kalbėti, išreiškiant save ir bendraujant su kitais
Ugdymo(si) medžiaga ir aplinka.

Komunikavimo kompetencijos gebėjimai ugdomi bendraujant su vaiku visą dieną visose gyvenimo srityse.

- Grožinė literatūra, tautosaka.
- Knygų kampelis grupėje: vaikiškos knygos, enciklopedijos, receptų knygos, žurnalai, katalogai, bukletai, vaikų pagamintos knygelės.
- Vieta knygų gamybai, įrašų klausymui.
- Raidžių kampelis: abėcėlė, raidžių rinkiniai, stampai.
- Liaudies šventės, kalendorinės šventės, papročiai.
- Didaktiniai žaidimai, loto, paveikslėlių rinkiniai.
- Priemonės vaikų kūrybai: istorijų, eilėraščių, sakinių pradžios, rimuojamų žodžių poros, galvosūkių ir kt.
- Spalvinimo ir karpymo knygos.
- Priemonės dramatinizacijai: teatro lėlės, flanelinė lenta su pamėgtų pasakų ar eilėraščių herojais ir kt.

Pasaulio pažinimas ir saviraiškos būdai:

- Žaidimai, žaidinimai.
- Veiksmai su daiktais, žaislais, jų apibūdinimas.
- Gamtos garsų, gyvūnų balsų pamėgdžiojimai.
- Knygų vartymas, iliustracijų aptarimas, pasakų inscenizavimas.
- Kalbinių-mokomųjų situacijų sudarymas.
- Pokalbiai, klausimai, atsakymai, užduotys.
- Šventės ir pramogos.
- Pasivaikščiavimai, eksperimentai, aplinkos stebėjimas ir apibendrinimas.
- Pasakojimai, atpasakojimai.
- Laiškų „rašymas“, sveikinimų, kvietimų, knygelių ir kt. kūrimas.
- Smulkiosios motorikos lavinimas: pirštų mankšta, piešimas, sėklų perrinkimas, lipdymas, plėšymas, grojimas.

- Kalbėjimas iš eilės.
- Daiktų įvardijimas.
- Paskatinimas ir kt.

Sritis: savireguliacija ir savikontrolė

Vertybinė nuostata	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.			
Esminiai gebėjimai	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Išsigandęs, užsigavę nusiramina suaugusiųjų kalbinamas. • Pats ieško nusiramimo šaukdamas suaugusįjį. • Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo balso intonaciją, žodžius.	• Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo balso intonaciją, žodžius. • Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. • Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, pasako suaugusiajam ir kt.).	• Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. • Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.	• Nusiramina, atsipalaiduoja kalbėdamas su kitais. • Vis dažniau jausmus išreiškia žodžiais, o ne veiksmiais. • Ramioje situacijoje pats pasako kelis konflikto sprendimo būdus. • Pats primena, pasako kitiems tinkamo elgesio taisykles.	• Nusiramina klausydamasis sekamos pasakos ar jos įrašo.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Išsigandęs, užsigavęs prašo suaugusiojo pagalbos, bando paaiškinti, kas atsitiko, kalbinamas nusiramina. ✓ Prašo norimo žaislo. ✓ Siekia savarankiškumo, sako „aš pats“, kai suaugęs nori jam padėti. ✓ Žaisdamas kalba pats su savimi, išreišdamas įvairias emocijas ir kt.		✓ Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. ✓ Kreipiasi į suaugusįjį, norėdamas pasitikslinti taisyklių pažeidimo pasekmes. ✓ Pavargęs ar nusiminęs nusiramina kalbėdamasis su auklėtoja. ✓ Bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius, primena, pasako jiems grupės taisykles. ✓ Tariausi su draugais dėl vaidmenų pasiskirstymo žaidimuose ir randa sprendimą be auklėtojo pagalbos. ✓ Laikosi susitarimų, jei nori pažaisti su draugo žaislu, paprašo ir paaiškina draugui. ✓ Dalyvauja pokalbiuose: „Ką daryti, kai supyksti?“, „Kaip spręsti nesutarimus“ ir kt.		

Sritis: sakytinė kalba

Vertybinė	Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.
------------------	---

nuostata					
Esminiai gebėjimai	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreišdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.				
Vaiko pasiekimai					
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis	
• Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. • Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvotvarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. • Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. • Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. • Noriai	• Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinių, naujų žodžių. • Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. • 3–4 žodžių sakiniiais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. • Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. • Sako „ačiū“, „prašau“. • Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. • Domisi	• Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. • Pradeda išklausti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. • Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. • Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. • Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. • Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. • Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus	• Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. • Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. • Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. • Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. • Kalbėdamas žiūri į akis. • Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su žmonėmis, tau- tos gyvenimu, gamtos reiškiniais. • Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. • Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. • Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku,	• Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. • Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. • Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. • Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. • Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technoginius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). • Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. • Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. • Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. • Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės	

dalyvauja pokalbiuose . • Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmiais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. • Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. • Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.	laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. • Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. • Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. • Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.	naujus žodžius. • Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. • Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. • Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. • Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.	pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. • Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. • Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmožodžius, būdvardžius,rieveksmius, prielinksnius ir kt.). • Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. • Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštukus, inscenizuoja. • Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.	sandaros žodžius. • Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. • Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. • Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. • Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. • Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). • Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmiais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. • Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Mimika, žodžiais teigiamai arba neigiamai reaguojama, atsako į suaugusiojo klausimus, prašymus. ✓ Reaguojama į draugų kalbą. ✓ Kartuoja žodžius, nesudėtingas frazes. ✓ Klausosi kūrinėlių, kartuoja garsų pamėgdžiojimus, nesudėtingus eilėraščius. ✓ Varto, žiūrinėja knygas, pavadina paveikslėlius ir kt.		✓ Trumpais sakiniais kalba apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. ✓ Domisi aplinkos objektais, klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, aptaria matytas laidas, animacinius filmus vaikams. ✓ Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraščius, užbaigia žinomas pasakas, kuria, inscenizuoja, seka pasakas be galo. ✓ Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius, skelbimus, knygas, kartu su suaugusiuoju „skaito“ įvairius spaudinius. ✓ Pasakoja pagal paveikslėlių seriją, siužetinius paveikslus, komentuoja meno kūrinius, atpasakoja ir kuria pasakas ir kt.		

Sritis: rašytinė kalba

Vertybinė nuostata	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.			
Esminiai gebėjimai	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. • Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. • Kartais knygelę laiko taisyklingai. • Reaguoja į skaitomą tekstą. • Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. • Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.	• Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. • Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. • Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius. • Įvairiomis rašymo priemonėmis kraiglioja vertikalias ir horizontalias linijas.	• Domisi skaitymu. • Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. • Skaito knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. • Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje. • Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (kompiuteriu ir kt.). • Keverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. • Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.	• Domisi abėcėlės raidėmis. • Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. • Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. • Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. • Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. • Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. • Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). • Kopijuoja raides, paprastus žodžius. • „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. • Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. • Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. • Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. • Kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.	• Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais teksta, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. • Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. • Žino keliolika abėcėlės raidžių. • Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. • Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. • Pažįsta parašytą žodį, kaip atskirų raidžių junginį. • Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. • Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. • Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. • Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. • Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. • Supranta rašymo tikslus.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				

1–3 m.	3–6 m.
✓ Spontaniškai brauko popieriaus lape, žaidžia linijomis. ✓ „Rašo“ laišką mamai, tėčiui. ✓ Varto knygeles ir klausinėja „Kas čia?“. ✓ Ieško į ką panaši raidė (pvz. kaip burbuliukas, kaip gyvatė ir pan.) ✓ Prašo paskaityti, rodydamas į raides, klausia: „Kas čia?“ ✓ Piešia ornamentus, spalvina, apvedžioja trafaretus ir kt.	✓ Pastebi, skiria grupėje esančius simbolinius ženklus. ✓ Domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, kompiuteriu. ✓ Vaizduoja, kad skaito. ✓ Domisi raidėmis. ✓ Žiūrinėja knygas. ✓ Imituoja rašymą. Kuria knygeles, reklamas, sveikinimus, receptus ir kt. ✓ Kopijuoja raides, paprastus žodžius, „ilustruoja“ pasakas, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. ✓ Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. ✓ Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus ir kt.

Sritis: meninė raiška

Vertybinė nuostata	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.			
Esminiai gebėjimai	Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas pasakodamas, kurdamas.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Įdėmiai klausosi aplinkos garsų ir juos kartoja, mėgdžioja. • Žaidžiant pirštukų žaidimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, mimiką, garsų junginius, atskirus žodžius, sakinius.	• Emocingai atliepia klausomus literatūrinius kūrinius. • Eiliuotus tekstus imituoja rankų, kūno judesiais. • Kuria savitus žodžius. • Mėgdžioja suaugusiųjų emocijų raiškos būdus.	• Klausosi, tyrinėja, mėgdžioja gamtos, aplinkos garsus ir juos pavadina, keliais žodžiais apibūdina. • Jaučia kalbos melodingumą, skambesį, ritmą, intonacijų, tempo įvairumą. • Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija.	• Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. • Stengiasi aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvigarsius. • Kuria naujus žodžius, atpasakoja girdėtus kūrinius, palydint gestais, mimika, išraiškingumu.	• Įvardija literatūrinio kūrinio nuotaiką. • Žaidžia dialogus. • Raidėmis, žodžiais papildo dailės darbelius. • Improvizuoja girdėtas pasakas. • Kuria mįsles, eilėraštkus, palinkėjimus. • Įsiklauso į kalbą ir suvokia jos menines vertybes (vaizdingumas, ritmas, rimas, pakartojimai). • Rimuoja žodžius, raiškiai deklamuoja.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		

✓ Spontaniškai taria, kartoja, imituoja garsus, žodžius. ✓ Judesiais, garsais, žodžiais mėgdžioja intonacijas. ✓ Emocingai komentuoja (šūkčioja, krykštauja) ir kt.	✓ Žaidžia žodžiais. ✓ Klausosi sekamų pasakų, skaitomų grožinės literatūros kūrinių, deklamuojamų eilėraščių. ✓ Seka, kuria, inscenizuoja pasakas. ✓ Kuria skaičiuotes, eilėraščius, mįsles, garsų pamėgdžiojimus. ✓ Kuria, gamina knygeles ir kt.
---	--

Uždaviniai:

1. Lavinti muzikinius gabumus, muzikos atlikimo (dainavimo, ritmikos, grojimo) įgūdžius, kūrybinę vaizduotę.
2. Pratinti prie meniškai vertingos profesionalios muzikos suvokimo, formuoti muzikinio skonio pradmenis.
3. Diegti liaudies muzikos vertės suvokimą, skiepyti pagarbą jai, panaudojant įvairius jos žanrus: lopšines, žaidimus, ratelius, šokius, giesmes, dainas, instrumentinę muziką.
4. Ugdyti teigiamą savęs ir savo gebėjimų suvokimą, pagarbą kito išraiškos savitumui.
5. Ugdyti dailės, vaidybos gebėjimus.
6. Skatinti suvokti meno kūrinio vertę.
7. Skatinti kūrybinį pasitenkinimo, saviraiškos malonumo jausmą.

Meninė kompetencija – įsivaizduoti, pajauti, kurti, grožėtis

Gebėjimų ugdymo formos, būdai ir metodai:

Muzika, šokis

- Muzikos, choreografijos valandėlės.
- Dainavimas drauge ir po vieną.
- Grojimas muzikiniais žaislais ir vaikiškais instrumentais.
- Muzikiniai žaidimai ir rateliai, judėjimas pagal muziką.
- Muzikos klausymas ir vertinimas.
- Improvizavimas ir kūryba.
- Žaidybiniai elementai.
- Bendradarbiavimas su Meškuičių gimnazijos, kultūros centro ansambliais.
- Renginiai lopšelyje-darželyje ir už jo ribų (Meškuičių kultūros centre, Meškuičių gimnazijoje ir kt.).
- Savarankiškas muzikavimas ir muzikos pritaikymas kitoje veikloje.
- Teminis pasakojimas, išraiškingas dainos atlikimas, žaislų ir vaizdinių priemonių panaudojimas.
- Sudominimas, padrašinimas.
- Pratimai (kvėpavimo, raiškos kalbos, intonavimo ir kt.).

Dailė, vaidyba

- Eksperimentai, žaidimai su dailės priemonėmis, spalvomis.
- Stebėtų daiktų, gamtos objektų, reiškinių vaizdavimas plokštumoje ir erdvėje.
- Pasakojimas.
- Vaidinimai, žaidimai, balsų pamėgdžiojimai, pasakų personažų judesių atkartojimai.
- Renginiai lopšelyje-darželyje ir už jo ribų.
- Susitikimai su tautodailininkais.

Repertuaras:

Muzika, šokis

- Kompozitorių dainos vaikams.
- Lietuvių vaikų dainos, rateliai ir žaidimai.
- Lietuvių kalendorinės dainos.
- Populiarios pramoginės dainos.
- Kitų tautų liaudies ir profesionali muzika.
- Dainuojamoji tautosaka.
- Šokiai.
- Įvairių epochų, žanrų, atlikimo rūšių muzika.

Ugdymo(si) medžiaga ir aplinka:Muzika, šokis

- Sukauptos vaizdinės priemonės, skatinančios aktyvią muzikinę veiklą: muzikos instrumentai (vaikų pasigaminti, autentiški liaudies, gamtos objektai ir daiktai, kuriais galima groti), audio-, videoįrašai, žaislai, paveikslai, magnetofonas, ir kt.
- Muzikos kampelis grupėje ir priemonės muzikos klausymui, atlikimui, judėjimui, šokiams.
- Priemonės muzikos instrumentų gamybai.
- Šalikėliai, skarelės, juostelės, sijonėliai šokiui.
- Knygos apie muziką, natų knygos.

Dailė, vaidyba

- Jauki, saviraišką ir kūrybą skatinanti aplinka.
- Tapybinės (teptukas, guašas), grafinės (pieštukas, tušinukas, flomasteriai, kreida), formų plokštumoje ir erdvėje kūrimo priemonės, vaikiškos knygelės su iliustracijomis, paveikslėliai, freskos, mozaikos ir kt.
- Įvairūs kampeliai ir priemonės vaidybai: lėlės, teatro lėlės, popierinės lėlės, drabužiai persirengimui, kaukės, flanelografas.
- Tautosaka.

Sritis: meninė raiška

Vertybinė nuostata	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje			
Esminiai gebėjimai	Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.			
Vaiko pasiekimai				
Muzika, šokis				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Įdėmiai klausosi muzikos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų	• Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas	• Klausydamasis ir tyrinėdamas trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emocingai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro	• Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. • Savais žodžiais	• Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius išpūdžius. • Tyrinėja girdimos muzikos,

balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. • Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena kokiu nors daiktu.	sūpuoja kojas ar pan. • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoją, bėga, apsisuka). • Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. • Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritupia,	diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. • Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. • Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. • Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką.	išsako kilusius įspūdžius. • Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. • Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). • Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti, taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. • Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. • Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.	triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. • Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. • Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. • Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. • Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. • Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. • Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. • Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. • Šoka
---	---	---	---	--

	pasisuka ir kt.) seką.		• Šoka improvizuotai kurdamas penkių šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreišdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).	sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamas, aukštas bėgamas, liaunas, smulkus bėgamas) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.
--	------------------------	--	---	---

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

1–3 m.	3–6 m.
✓ Klausosi įvairių muzikinių kūrinių, atliekamų gyvai ir įrašytų. ✓ Krykštauja išgirdęs muziką, žaidžia balso intonacijomis, rankų, kojų judesiais, mėgdžioja įvairius garsus. ✓ Kartoja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas daineles, lopšines: Du gaideliai“, „A-a pupa“, „Mano batai buvo du“ ir kt.. ✓ Groja (metalofonu, dūdele, varpeliu, trikampiui), įsiklauso į instrumento skambesį. ✓ Spontaniškai atlieka judesius, ploja, trepsi, linguoja, šokinėja, vaizduoja įvairius gyvūnus. ✓ Žaidžia muzikinius	✓ Klausosi muzikinių kūrinių ar jų fragmentų. ✓ Išklausius muzikos, pasakoja vaizdinius arba įvardina instrumentus. ✓ Dainuoja, niūniuoja nesudėtingas daineles su pritariu ir be jo, mėgdžioja gamtos garsus, skanduoja skanduotes, mįsles, patarles. ✓ Groja, ritmuoja muzikiniais instrumentais (lazdelėmis, kaladėlėmis, dūdelėmis, lumzdeliais, skudučiais iš gamtinės medžiagos, būgneliais ir kt.) ir grodamas pritaria dainelėms. ✓ Gaminasi barškučius. ✓ Skiria girdėtą muzikinį kūrinių, nusako jo nuotaiką, spalvą. Suvokia melodines nuotaikas (linksma-liūdna). ✓ Muziką išreiškia judesiu. ✓ Šoka ratelius. ✓ Šoka pavieniui, poroje, ratelyje. ✓ Šoka panaudodamas pristatomąjį žingsnelį, apsisukimo elementus ir pan. ✓ Kuria „savo dainelę“, „savo šokį“, ritmą. ✓ Domisi muzikinių kūrinių atlikėjais, gupėmis. ✓ Mėgdžioja gamtos garsus. ✓ Dainuoja muzikines skaičiuotes, mįsles, patarles.

žaidimus, rodo nesudėtingus judesius. ✓ Mokosi gestų išraiškingumo, girdimą paverčia matomu. ✓ Žaidžia pirštų žaidimus („Varna veronė“, „Lapatai“ ir kt.). ✓ Šoka rateliu aplink orientacinį žaisliuką. ✓ Šoka kaip „meškutė“, „kiškiukas“ ir kt.		✓ Dainuoja savo vardą. ✓ Dalyvauja lopšelio-darželio, miestelio kultūros centro, gimnazijos organizuojamuose renginiuose. ✓ Pagal muziką atlieka ritmiškus judesius su priemonėmis (skarelės, kaspina, žaisliukai). ✓ Dainuoja, groja solo ir grupėje ir kt.		
Žaidinimai, vaidyba				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias intonacijas, parodytus veiksmus. • Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).	• Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. • Įvairiai intonuodama s kalba apie tai, ką daro. • Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. • Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.	• Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. • Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. • Žaisdamas atsipalaiduoja. • Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.	• Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinę ir fantastinę siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. • Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. • Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. • Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbą, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.	• Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. • Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. • Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		

✓ Imituoja judesiais įvairius personažus – gyvūnus. ✓ Persirengia įvairiais veikėjais: dedasi kepurės, karūnas, apsiaustus, panaudoja įvairius aprangos elementus. ✓ Žaidžia pirštinių teatro lėlėmis. ✓ Pritaiko balso tembrą pasirinktam personažui. ✓ Mėgdžioja auklėtojos, draugų vaidybinius veiksmus ir kt.		✓ Vaidina su lėlėmis (lėlės - žaislai, pirštinių – pieštukinės, ant pagaliukų, marionetės ir kt.), kaukėmis. ✓ Kuria pasakų, gyvenimiškus siužetus vaidinimams. ✓ Vaidina spektaklius Kalėdų seneliui, Velykei, mamytėms, tėveliams, kitų grupių vaikams. ✓ Žaidžia „teatrą“ grupėje. ✓ Vaidina savo sukurtus siužetus. ✓ Vaidindamas kalba pasitikinčiu balsu, drąsiai ir ryžtingai veikia. Perteikia veikėjui būdingą kalbą, intonacijas, judesius. ✓ Kartu su auklėtoju kuria dekoracijas, kostiumus. ✓ Žaidžia vaidmeninius žaidimus panaudodami lėles, kaukes, aplinkos daiktus ir kt.		
Vizualinė raida				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. • Džiaugiasi (šūk- čioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. • Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).	• Spontaniškai i reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. • Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. • Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). • Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus.	• Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. • Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. • Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atradamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. • Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	• Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. • Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. • Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. • Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. • Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambližus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).	• Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. • Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). • Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. • Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. • Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. • Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.

	• Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.			
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Eksperimentuoja ant atskiro didelio formato popieriaus lapo, tapeto: piešia pieštukais, tušinukais, kreidelėmis, tapo guašu, akvarele, taško. ✓ Štampuoja pirštu, teptuku, štampukais, įvairios faktūros daiktais, daro plaštakos antspaudus. ✓ Piešia pagaliuku ant smėlio, sniego, o kreida ant lentos, asfalto. ✓ Tapo ant medžio lapų. ✓ Lipdo plastilinu iš vieno gabalo. ✓ Kartu su auklėtoju organizuoja piešinių parodėles ir kt.		✓ Piešia įvairia technika: guašu, akvarele, spalvotais pieštukais, vaškinėmis kreidelėmis. ✓ Eksperimentuoja maišydami spalvas ir atranda naujus atspalvius. ✓ Tapo savo, draugų, mamų, auklėtojų portretus, gamtos vaizdus, įvairius veiksmo siužetus ir pan.. ✓ Tapo ant netradicinių paviršių: senų batų, audinio, stiklo ir pan.. ✓ Derina kelias dailės raiškos technikas viename darbe. ✓ Kuria ornamentus, sistemingai kartodamas elementus. ✓ Gamina šventines dekoracijas. ✓ Kuria meninius rėmelius savo darbams. ✓ Tapo vitražus. ✓ Piešia išbandydamas žvakės panaudojimo galimybes. ✓ Dalyvauja dailės darbų parodose, projektuose, akcijose kurias organizuoja įstaigos mokytojai ir kt.		

Sritis: estetiškas suvokimas

Vertybinė nuostata	Domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla			
Esminiai gebėjimai	Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos	• Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. • Emocingai reaguoja	• Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. • Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas	• Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. • Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. • Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.	• Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. • Gėrįsi ir grožisi savo menine kūryba. • Pastebi

bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. • Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. • Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. • Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo išpūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.	• Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). • Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. • Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. • Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. • Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. • Pasakoja išpūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. • Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Aktyviai reiškia emocijas. ✓ Klausosi sekamų pasakų, skaitomų eiliuotų kūrinių, apsakymų ir atpažįsta veikėjus. ✓ Klausosi gamtos garsų ir juos mėgdžioja. ✓ Eksponeuoja savo darbelį grupės rūbinėlėje, jį džiaugsmingai komentuoja. ✓ Grožisi savo drabužėliais ir kt.		✓ Dalyvauja įstaigoje, miestelyje organizuojamuose renginiuose. ✓ Klausosi gyvai atliekamos profesionalios muzikos (kvietiniai svečiai iš gimnazijos, kultūros centro ir kt.). ✓ Varto liaudies meno knygas, apžiūri tautodailės darbus. ✓ Dėmesingai žiūri, emociškai reaguoja į vaikų, auklėtojų, tėvų, aktorių vaidinamų spektaklių turinį. ✓ Papasakoja vaidinimo, spektaklio turinį, suvokia jo prasmę. ✓ Išpūdžius reiškia dailės priemonėmis, kalba. ✓ Lankosi „Naisių vasaros“ teatro, kituose spektakliuose ir kt.		

Sritis: kūrybiškumas

Vertybinė nuostata	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.
Esminiai gebėjimai	Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. • Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.	• Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. • Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. • Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	• Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. • Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. • Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	• Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. • Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. • Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. • Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.	• Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. • Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. • Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.	3–6 m.			
✓ Tyrinėja naujus daiktus, žaislus juos ragaudamas, lisdamas, apžiūrinėdamas, mėtydamas, išsardydamas. ✓ Eksperimentuoja moliu, sūria tešla, plastilinu, drėgnu smėliu, minkštu sniegu ir t.t. ✓ Pritaiko veiksams įvairius daiktus, pvz. kaladėlę – „telefonas“, pieštukas – „šaukštas“ ir kt.	✓ Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto (sausio ir šlapio), įvairaus formato, dydžio popieriaus pirštu, teptuku, šiaudeliu, trintuku, kamštelio, sagute. ✓ Tapytą darbėlį papildo realiomis medžiagomis (audiniu, džiovintais augalais, sėklomis, sagomis ir kt.). ✓ Dailės priemonėmis reiškia literatūrinio, muzikos kūrinio įspūdžius. ✓ Aplikuoja iš skirtingo šiurkštumo, storumo, įvairių spalvų popieriaus, buityje nereikalingų laikraščių, tapetų, folijos. ✓ Gamina, atvirukus, kvietimus, knygeles, dovanėles draugams, šeimos nariams, įvairią atributiką, dekoracijas šventėms, pramogoms ir kt.			

Pažinimo kompetencija – tyrinėti ir atrasti pasaulį

Uždaviniai:

1. Ugdyti jautrumą gamtos grožiui bei norą ir gebėjimus pažinti ir tyrinėti aplinką.
2. Sudaryti sąlygas vaiko saviraiškai bei galių plėtotei aktyviai bendraujant su aplinka, gamta bei jos objektais.
3. Ugdyti nuostatą daiktus suvokti, kaip žmonių proto ir rankų darbo produktą ir nuteikti vaikus juos prižiūrėti, tausoti, taupyti.
4. Ugdyti pagarbą senovės amatininkams, kūrėjams.
5. Sudaryti sąlygas įgyti bendrą supratimą apie laiką, erdvę, daiktus joje, jų dydį, formą, spalvą, svorį, kiekį.
6. Ugdyti loginį mąstymą: suprasti loginius ryšius ir seką, logines struktūras.

Ugdymo formos, būdai ir metodai:

- Žaidimai, žaidybinės situacijos, inscenizavimas.
- Veiksmai su daiktais.
- Išvykos-atradimai, stebėjimas, tyrinėjimai.
- Pasakojimai, pokalbiai, informacijos paieška knygose, diskusijos.
- Bendravimo valandėlės „Minčių lietus“.
- Bandymai, eksperimentai gyvajame gamtos kampelyje.
- Praktinis mokymas, talkininkavimas, valgio gaminimas.
- Bendradarbiavimas su Meškučių girininkija, ugdytinių tėvų darbovietėmis.
- Kompleksinė veikla grupėje, šventės, akcijos, pramogos.
- Veikla lauke ir kt.

Ugdymo medžiaga ir aplinka:

- Statybinių žaidimų kampelis: įvairių dydžių, formų, spalvų, skirtingai jungiamos detalės, konstruktoriai, įvairios formos ir dydžio figūrų rinkiniai, dėžės, transporto priemonės, gyvūnų ir augalų figūrėlės ir kt.
- „Šeimos kampelis“: kasdieniniai buities daiktai, baldai, lėlės ir kt.
- Gamtos kampelis: gyvūnai, gėlės, vazonai, knygos apie gamtą, kalendoriai, laikrodžiai, magnetai, veidrodžiai, svarstyklės, gamtinė medžiaga ir kt.
- Stalo žaidimų kampelis; didaktiniai žaidimai, mozaikos, skaitmenys, geometrinių figūrų, paveikslėliai, kryžiažodžiai ir kt.
- Žaidimai su smėliu ir vandeniu: įvairaus dydžio indai, laistytuvas, piltuvėliai ir kt.

Sritis: aplinkos pažinimas

Vertybinė nuostata	Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.				
Esminiai gebėjimai	Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.				
Vaiko pasiekimai					
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis	
• Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir	• Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. • Skiria atskirus gamtos reiškinius.	• Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje.	• Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. • Pasako savo gatvės pavadinimą. • Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz.,	• Pasako tėvų profesijas, įvardija savo gimtąjį miestą, žino savo namų adresą. • Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. • Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). • Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos.	

jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė)	• Orientuoja si savo grupės, darželio, namų aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.	• Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).	dailės studiją. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. • Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. • Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip juos naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra).	• Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. • Papasakoja apie tradicines šventes. • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir tarp augalų. • Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. • Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. • Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. • Pradedą jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. • Mokosi rūšiuoti atliekas.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.	3–6 m.			
✓ Paima naują daiktą ir apžiūrinėja jį. ✓ Parodo kieme augantį medį, suranda žydinčią gėlę. ✓ Paprašytas parodo nurodytą gyvūną, vaisių, daržovę. ✓ Pastebi už lango lyjantį lietų, sniegą, parodo saulutę, imituoja vėjo	✓ Parodo ir pavadina transporto primones. ✓ Išvykų metu atpažįsta parduotuvės, bibliotekos pastatus, parodo kurioje pusėje yra miestelio parkas. ✓ Paklaustas pasako savo miestelio, gyvenvietės, gatvės, savo šalies pavadinimą. ✓ Vartant knygą apie profesijas parodo ir pasako kuo dirba šeimos nariai. Pasakoja apie namų ūkio darbus. ✓ Savarankiškai nueina į nurodytą įstaigos vietą, patalpą. ✓ Apžiūrinėja senovinis buities daiktus etnografinėje seklyčioje, domisi klausdamas „Kas čia?“. ✓ Nustemba, apsidžiaugia radęs naują žaislą, daiktą grupėje, lauko			

pūtimą. ✓ Drąsiai prieina prie pažįstamo žmogaus, bendrauja su juo. ✓ Pasiima norimus daiktus, žaislus, pažaidęs padeda juos į vietą. ✓ Žaidžia savo grupės lauko teritorijoje: aikštelėje, pavėsinėje, smėlio dėžėje. ✓ Atsako į nesudėtingus klausimus. ✓ Padedamas auklėtojo laisto gėles, ravi „Ožio daržą“. ✓ Pasivaikščiojimų metu stebi, džiaugiasi naminiais gyvūnais. ✓ Atsineša iš spintelės šukas, šukuoja save, draugą ir kt.	aikštelėje, pasako kas pasikeitė artimiausioje aplinkoje. ✓ Vartydamas knygą parodo paveikslėlyje gyvūnų kūno dalis, nusako augalų skirtumus. ✓ Sudeda lotų korteles „Naminiai ir laukiniai gyvūnai“. Pasako, kad laukiniai žvėrys gyvena miške, o naminiai namuose. ✓ Pasakoja apie vasaros atostogas, keliones. ✓ Renka rudeninius lapus, aktyviai dalyvauja rudens talkoje. ✓ Žaisdamas pavadina vaisius, daržoves, nusako jų spalvą, „verda“, „kepa“. ✓ Vartydamas knygas, vaikų enciklopedijas domisi nepažįstamais daiktais, reiškiniais, prašo auklėtojo paskaityti kas parašyta. ✓ Prisimena kokias šventes šventė lopšelyje- darželyje, namuose, pasako kuri labiausiai patiko, pasakoja savo įspūdžius ir kt.
--	--

Sritis: skaičiavimas ir matavimas

Vertybinė nuostata	Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.				
Esminiai gebėjimai	Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.				
Vaiko pasiekimai					
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis	
•Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). •Žaisdamas stengiasi	•Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. •Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. •Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. •Tapatina daiktus pagal formą, dydį. •Suranda tokios pat	•Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. •Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). •Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. •Pradeda vartoti kelintinius	•Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. •Skaičiuoja bent iki 5. •Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek mažiau? •Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais).	•Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. •Skaičiuoja bent iki 10. •Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. •Supranta ir vartoja žodžius:	

rasti reikiamo s formos, dydžio ar spalvos daiktą. •Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. •Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).	spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. •Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. •Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.	skaitvardžius (pirmas, antras...). •Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. •Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. •Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. •Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. •Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. •Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. •Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. •Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. •Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.	•Pratęsdamas pasikartojančių daiktų ar elementų seką, nebūtinai laikosi tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus ar elementus pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). •Skiria kelintinius skaitvardžius. •Skiria trikampę, stačiakampę formas. •Randa mažai besiskiriančius daiktus. •Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. •Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. •Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginiai matavimai (trečiu daiktu). •Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. •Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio, ir atvirkščiai. •Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. •Juda nurodyta kryptimi. •Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. •Pradeda suvokti praeitį,	daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. •Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. •Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. •Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. •Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). •Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystą ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. •Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). •Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į
--	--	--	---	--

			dabartį, ateitį. • Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.	kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. • Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Paprašytas auklėtojos paima vieną, du, daug žaislų. ✓ Žaislus, daiktus surikiuoja į eilę, pastato traukinuką. ✓ Dėliodamas indelius pasako, kurių yra daug, o kurių - mažai. ✓ Parodo tiek pirštukų, kiek turi metų. ✓ Žaisdamas žaidimą „Atrask tokį pat“, rūšiuoja daiktus pagal formą, dydį, spalvą. ✓ Parodo, kurie iš 4-5 paveikslėlių du yra tokie pat. ✓ Paveikslėliuose randa 3-4 skirtumus. ✓ Atsakydamas į klausimą „Kiek?“, naudoja žodžius: daug, vienas, nė vieno. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. ✓ Žiūrindamas knygutę, pastebi joje anksčiau matytą daiktą. ✓ Apibūdina daiktą: didelis, kaip obuoliukas, žalias.		✓ Skaičiuoja, kiek turi įvairių žaislų, lygina, kurių daugiau, kurių mažiau, keliais daugiau, keliais mažiau, kiek liks, jei draugas kelis paims. ✓ Suskaičiuoja ir pasako, kiek iš viso yra žaislų. ✓ Daiktų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. ✓ Padedą ant stalo tiek puodelių, kiek yra lėkštučių. ✓ Žaisdamas sako; „Aš bėgsiu pirmas, o tu – antras“. Stovint voroje pastebi, kad jo draugas stovi pirmas, o jis – antras. ✓ Paveikslėlyje randa visus vienodos formos daiktus. ✓ Į atskiras krūveles sudėlioja įvairių spalvų ir dydžių daiktus. ✓ Pridėdamas vieną juostelę prie kitos, nustato kuri juostelė yra ilgesnė-trumpesnė, kuri platesnė -siauresnė. ✓ Išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. ✓ Pastatęs kelis bokštus, palygina (aukščiausias – žemiausias; aukštas-žemesnis-žemiausias). ✓ Žaidžiant žaidimą „Traukinukas“, juda pagal simbolius, ženklus, žodinius nurodymus (pirmyn, atgal, kairėn, dešinėn). ✓ Sudaro maršruto planą. ✓ Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę. ✓ Žino, kad naktį miega, o dieną žaidžia ir užsiima kita veikla. ✓ Pasako, kad žiemą daug sniego, o vasarą karšta, važiuoja prie jūros. ✓ Žino savaitės trukmę, jos dienų seką. Pasako metų laikus eilės tvarka. ✓ Pasako, ką galima nuveikti per minutę, dieną, savaitę, visus metus. ✓ Nuspalvina dryžiukais pavaizduotą piešinėlį zebrą, juostelėmis šalikėlį. ✓ Serviruoja stalą. ✓ Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus, sageles. ✓ Žaisdamas daiktų lotą, randa reikiamos spalvos ar formos kortelę. ✓ Surikiuoja mašinėles nuo mažiausios iki didžiausios. ✓ Pasako, kad tėčio mašina yra didesnė už grupėje esančias.		

✓ Žiūrėdamas į pastatytus 2 garažus, parodo ir pasako, kuris yra didelis / mažas. ✓ Nupiešęs saulutę, pastebi, kad vieni spindulėliai ilgi, o kiti trumpi. ✓ Mėtydamas balioną į viršų, pastebi, koks jis lengvas. ✓ Nueina iki žaislų lentynos ir atneša nurodytą žaislą (didelę mašiną, mažą lėlę) ir kt.	✓ Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtuojų laiku, o ką veiks rytoj – būsimuoju laiku. ✓ Pasako, kad durys yra stačiakampio, saulė skritulio, langas kvadrato formos. ✓ Pasiūlo būdą atstumui išmatuoti ir kt.
--	---

Sritis: iniciatyvumas ir atkaklumas

Vertybinė nuostata	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.			
Esminiai gebėjimai	Pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam ištraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. • Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. • Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos.	• Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą.	• Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą su daiktais. • Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip. • Siekia savarankiškumo.	• Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. • Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje su daiktais.	• Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. • Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje su daiktais.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Atkakliai ropoja, apeidamas kliūtis (stalą, kėdę, vežimą) ir eina iki norimo daikto ar žaislo. ✓ Kantriai siekia aukščiau padėto		✓ Pats sugalvoja žaidimą ir jį plėtoja ilgesnį laiką. ✓ Žaidžia ilgą laiką (visa savaitę) trunkančius kūrybinius žaidimus. ✓ Noriai dalyvauja pasivaikščiojimo metu auklėtojo		

žaisliuko. ✓ Paima iš dėžės kaladėles ir neša auklėtojui po vieną tol, kol dėžė ištuštėja. ✓ Pasiima iš lentynos prieš kelias dienas dėliotą dėlionę „Kas mano mama?“, kantriai ieško kiekvienam gyvūnėliui mamos. Nesiliauja ieškoti net jei šalia prisėda kitas vaikas, tik trumpam žvilgtelį į draugą ir tęsia pradėtą darbą. ✓ Pasiima kėdutę ir pasilipęs pasiima nuo lentynos norimą žaislą. ✓ Atkakliai sagsto sagas, trauko užtrauktukus, varsto virveles ir kt.	organizuojamoje gamtos stebėjimo veikloje. ✓ Suaugusiajam pasiūlius veiklą, pats pasirenka, kaip ją atliks (pieš pieštukais, flomasteriais ar tapys guašu). ✓ Randa įseitį susidūręs su kliūtimi. ✓ Konstruojant iš lego ilgesnį laiką bando prisukti varžtelį, o nepasisėkus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. ✓ Pats bando konstruoti, bet nepasisėkus kreipiasi į draugą, kuris jam padeda. ✓ Buria kitus vaikus žaidimams ir jiems vadovauja. ✓ Pasirinktą veiklą atlieka iki galo ir kt.
--	--

Sritis: tyrinėjimas

Vertybinė nuostata	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.			
Esminiai gebėjimai	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. • Mėgsta žaisti slėpynių. • Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	• Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	• Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).	• Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. • Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi	• Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). • Su suaugusiaisiais ar kitais vaikais aptaria

			taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.	nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. • Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Paimdamas naują žaislą į rankas jį apžiūri, ragauja, padaužo į stalą. ✓ Vartydamas muzikinę knygą nedrąsiai spaudžia pirmuosius mygtukus, atidžiai klausosi garsų, šypsosi. ✓ Stebi kaip auklėtojas rankomis užsidengia veidą, o atsidengdamas pasako „Kū-kū“. Vėliau jis daro tą patį. ✓ Ieško paslėpto daikto auklėtojo rankose ar kišenėse. ✓ Drauge su auklėtoju pučia ar mėgina pūsti lapus, plunksnas, pūkus. Nupūtęs vieną bėga ieškoti kito, vėliau dar kito. ✓ Išsigąsta kieme rasto vabalų, tačiau įdėmiai jį stebi, seka paskui jį, kol šis pasislepia ir kt.		✓ Ruošdamasis žaisti „Kirpyklą“, pasiima šukas, gumučių, kaspinėlių, žirkles, kirpėjos rūbus, kėdę. Pasako, kad bus kirpėjas. ✓ Grupuoja daiktus tam tikra tvarka, gali padėti suaugusiajam tvarkyti kambarius, auklėtojiui - grupę ar dirbti ktus darbus. ✓ Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, pats bando. ✓ Pastebi, pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję. ✓ Domisi gamtos reiškinių, stebi ir komentuoja juos. ✓ Atlieka nesudėtingus bandymus, pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, plaukia ir skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus. Stebimo objekto pasikeitimus fiksuoja lentelėje. ✓ Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria. ✓ Ieško atsakymų į probleminį klausimą „Kodėl“. ✓ Piešia, konstruoja įsivaizduojamus daiktus. ✓ Domisi, kaip veikia svarstyklės, termometras, fotoaparatas, kompasas. ✓ Ieško atsakymų į iškilusius klausimus enciklopedijose, knygose, žurnaluose. ✓ Grupėje, „Ožio darže“ augina vaistinguosius, gėlyno, daržo augalus ir stebi, kaip jie keičiasi ir kt.		

Sritis: problemų sprendimas

Vertybinių nuostatų	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.
Esminiai	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai

gebėjimai	supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis
• Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. • Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą.	• Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. • Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties meta veiklą.	• Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. • Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus.	• Retsykais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. • Nepasisėkus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip.	• Atpažįsta, su kokių sunkumu ar problema susidūrė. • Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes. • Nepasisėkus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
1–3 m.		3–6 m.		
✓ Žaidžia žaidimą „Surask vietą garaže“, ieškodamas transporto priemonėms tinkamų vietų tol, kol jas suranda. Pavykus apsidžiaugia. ✓ Mėgina užlipti ant čiuožyklos atvirkštiniu būdu, o nepavykus ima pykti ir rėkti. ✓ Netvarkinai sumeta kaladėles į dėžutę, šiai neužsidarius, stebi, kaip auklėtojas sudeda jas tvarkingai vieną ant kitos ir dėžutė užsidaro. Kitą kartą mėgina daryti taip pat ir pavyksta. ✓ Meta kamuoliukus į dėžę. Keltą kartų nepataikius, prieina vis arčiau, kol pataiko. Džiaugiasi savo veiksmais ir kt.		✓ Dėliodamas naują dėlionę supranta, kad bus sunku, nes tokios dar nedėliojo. ✓ Bando įveikti sudėtingą veiklą ar kliūtį tol, kol pavyksta arba sugalvoja kitaip. ✓ Imasi iškarpyti iš popieriaus sudėtingą karpinį, nors nėra tikras, ar jam pavyks. Nepavykus tinkamai iškirpti, ima kitą popieriaus lapą ir bando dar kartą. ✓ Bando nupiešti traktorių, bet nepasisėkus tinkamai nupiešti kėbulo, nutaria nupiešti kitą. ✓ Bando iš popieriaus išlankstyti lėktuvėlį. Iš pradžių išlanksto, kiek prisimena. Po to paima draugo padarytą lėktuvėlį, jį apžiūrinėja ir bando išlankstyti. ✓ Dskutuoja, ką galima daryti susidarius probleminėms situacijoms. ✓ Žaidžia auklėtojos sudarytas problemines situacijas „Ką daryti – atėmė žaisliuką?“. ✓ Bando su auklėtoja įvardinti pasekmes „Kas bus, jeigu...“ ir kt.		

Sritis: mokėjimas mokytis

Vertybinė nuostata	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.			
Esminiai gebėjimai	Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.			
Vaiko pasiekimai				
1–2 m. 2 žingsnis	2–3 m. 3 žingsnis	3–4 m. 4 žingsnis	4–5 m. 5 žingsnis	5–6 m. 6 žingsnis

•Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. •Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. •Stebi, mėgdžioja, klausia.	•Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. •Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. •Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. •Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	•Pasako, parodo, ką nori išmokti. •Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos įdėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. •Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	•Norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. •Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitiksina. •Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	•Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. •Laiko save tikru mokiniu, atradėju. •Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. •Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. •Siūlo ir jungia įdėjas bei strategijas joms įgyvendinti. •Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.
---	--	---	--	--

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

1–3 m.	3–6 m.
✓ Gauda draugą norėdamas atimti iš jo kamuolį. Pašauktas sustoja ir atsisuka, susidomi jam duodamu kitu kamuoliu. ✓ Spiria į balioną ir bėga jo gaudyti. Šį žaidimą pakartoja keletą kartų, kol nusibosta. ✓ Paspaudžia žaislinio lygintuvo mygtuką ir jam grojant „lygina“. Muzikai nutilus, vėl spaudžia mygtuką. ✓ Stebi kaip auklėtoja uždeda traktoriukui priekabą ir supranta, kad ji nesulūžta, o tik išsineria iš savo vietos. Mėgina taisyti savarankiškai ir džiaugiasi, kai tai pavyksta. Rodo auklėtojui, džiaugiasi.	✓ Paėmęs medžio trafaretą ir jo tinkamai neapvedžiojęs, paprašo suaugusiojo, kad jį pamokytų. ✓ Pats žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus. ✓ Dėlioja dėliones, stato namus, konstruoja, išardo, sugriauna ir stebi, kas atsitinka. Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti. ✓ Pasakoja, kad su meninio ugdymo mokytoja dainavo ir išmoko dainelę, kad kūno kultūros veikloje žaidė judrų žaidimą ir išmoko greitai bėgioti. ✓ Pasako, ko nori išmokti (rašyti, skaityti, skaičiuoti, konstruoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką). ✓ Įsitraukia į mokymąsi žaisdamas, konstruodamas, piešdamas, lipdydamas, pilstydamas, grupuodamas daiktus. ✓ Suaugusiems ir draugams aiškina, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau. ✓ Kalba apie tai, kas gali atsitikti, jei pasirinks vienokią ar kitokią veiklą. ✓ Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. ✓ Noriai žaidžia stalo ir kompiuterinius žaidimus, mėgsta klausytis skaitomų knygų, pats jas varto, suranda atsakymus į iškilius klausimus.

✓ Išbando naujus ir pojūčių (klausos, regos, lytėjimo, skonio) žaidimus. ✓ Klausinėja suaugusiųjų, ieško atsakymų į rūpimus klausimus. ✓ Žaidžia probleminį žaidimą „Kur rasti...?“.	✓ Savarankiškai ieško problemų sprendimų, pagalbos kreipiasi tik tada, kai pats jų negali išspręsti ir kt.
--	--

VI SKYRIUS VAIKŲ PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimo tikslas, paskirtis, principai:

1. Vertinimo tikslas - nustatyti vaiko vystymosi raidą, jo daromą ugdymo(si) pažangą, pokyčius, individualumą, išsiaiškinti specialiuosius poreikius.

2. Vertinimo paskirtis:

2.1. pažinti kiekvieną vaiką, atpažinti jo pasiekimus įvairiose ugdymo(si) srityse;

2.2. numatyti tolesnio vaiko ugdymo(si) rezultatus, atsižvelgiant į jo ugdymo(si) poreikius, pasiekimus ir daromą pažangą;

2.3. numatyti ugdymo(si) individualizavimą;

2.4. nuolat stebėti, ko ir kaip vaikas mokosi, ko išmoko, kokius sunkumus patyrė, kaip juos įveikė ir, atsižvelgiant į tai, koreguoti ugdymo(si) procesą;

2.5. nustatyti ar vaikų ugdymo organizavimas buvo veiksmingas;

2.6. atrinkti ir pateikti tėvams (globėjams) aktualią informaciją apie jų vaikų ugdymą(si), motyvuojančią juos aktyviau įsitraukti į vaikų ugdymą(si) įstaigoje;

2.7. pateikti objektyvią informaciją apie vaiko ar vaikų grupės ugdymą(si) kitiems specialistams ir įstaigos administracijai.

3. Vertinimu siekiama:

3.1. skatinti vaiko ugdymą(si) ir raidą, saugojant vidinį ir išorinį vaiko saugumą ir savigarbą;

3.2. skatinti vaiką pažinti savo galias, savęs pozityvų vertinimą;

3.3. atskleisti vaiko pastangų progresą t.y. parodyti, ką vaikas yra pajėgus daryti, o ne atvirkščiai;

3.4. gerinti tėvų (globėjų) švietimo kokybę bei jų įsitraukimą į vaiko ugdymo(si) procesą įstaigoje.

4. Lopšelyje-darželyje vadovaujamosi šiais vertinimo principais: pozityvumu, konstruktyvumu, objektyvumu, veiksmingumu, informatyvumu.

Vaiko ugdymo(si) pasiekimų vertinimas:

1. Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimas atliekamas pagal aštuoniolika vaiko ugdymo(si) sričių, vadovaujantis kiekvienos srities išskirta esmine nuostata ir esminiu gebėjimu, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki 6-erių metų, t.y. per visą ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpį.

2. Vaiko ugdymo(si) pažangos vertinimą atlieka tėvai (globėjai), grupėje dirbantys ikimokyklinio ugdymo, meninio ugdymo mokytojai, logopedas, patys vaikai:

2.1. tėvai (globėjai) aprašo savo lūkesčius, vaiko gebėjimus, vertina vaiko „augimą“ grupėje;

2.2. mokytojai vertina kiekvieno vaiko pasiekimus, pažangą;

2.3. vaikai įsivertina savo pokyčius (kiek aš paaugau? ką aš galiu?).

3. Vaiko ugdymo(si) pasiekimų vertinimo metodai: vaiko stebėjimas natūralioje kasdieninėje veikloje, vaiko veiklos ir kūrybinės raidos darbų analizė (meninės, žodinės kūrybos darbai, pratys, nuotraukos, vaiko veiklos stebėjimo užrašai), vaiko kalbos užrašai, pokalbiai su vaiku ir vaiko tėvais (globėjais), specialistų pokalbiai: meninio ugdymo mokytojo, logopedo, psichologo, gydytojo, bendrosios praktikos slaugytojo.

4. Vaikų ugdymo(si) pasiekimai vertinami du, esant reikalui tris kartus per mokslo metus:

4.1. pirmą kartą: rugsėjo–spalio mėn. – išsiaiškinami realūs vaiko gebėjimai, patirtis, kas sekasi geriau, kas sunkiau, numatomi tolesni ugdymo(si) tikslai ir uždaviniai;

4.2. antrą kartą: balandžio–gegužės mėn. – nustatoma individuali kiekvieno vaiko ugdymo(si) pažanga pasiekta per mokslo metus, apibendrinami įvykę pokyčiai;

4.3. tarpinis vertinimas – šis vertinimas nebūtinai, vertinama esant reikalui, išryškėjus didelėms ugdymo(si) spragoms.

5. Vaiko, pradėjusio lankyti lopšelių-darželių vėliau nei rugsėjo 1 dieną, gebėjimai įvertinami per 30 kalendorinių dienų nuo įstaigos lankymo pradžios.

6. Vaikų ugdymo(si) pasiekimai aprašomi elektroniniame dienyne „Mūsų darželis“.

7. Apibendrinant grupės vaikų ugdymo(si) pasiekimus mokytojai nurodo:

7.1. sritis, kuriose vaikai padarė didžiausią pažangą;

7.2. sritis, kuriose silpniau išreikšti vaikų gebėjimai;

7.3. nustato ar yra sričių, kuriose nėra pažangos;

7.4. įvardina numanomas priežastis ar veiksniai, kurie daro įtaką vaikų pasiekimams ir ugdymo(si) sunkumams.

8. Vaikų ugdymo(si) pasiekimų įrodymai kaupiami „Vaiko pasiekimų aplanke“, kuri sudaro:

8.1. vaiko meninės raiškos darbai su mokytojų komentarais (dailės darbeliai, žodinė kūryba, užrašytos vaiko mintys ir kt.);

8.2. vaiko veiklos stebėjimo užrašai su mokytojų komentarais (įvairios užduotėlės, pratimų knygelės, vaiko mintys, nuomonė ir kt.);

8.3. vaiko elgesio faktų analizė (atskirų situacijų pavyzdžiai);

8.4. nuotraukos su mokytojų komentarais;

8.5. vaiko įsivertinimas (vaikas skatinamas įsivertinti, siekiant formuoti supratimą apie jo paties ugdymąsi).

9. „Vaiko pasiekimų aplanke“ sukaupta informacija gali būti naudojama individualių pokalbių su tėvais (globėjais) metu, iliustruojant vaikų pasiekimų augimą.

10. Vaikų pasiekimų rezultatai aptariami tarp toje pačioje grupėje dirbančių mokytojų, su lopšelyje-darželyje dirbančiais specialistais ir administracija.

Tėvų informavimas apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus:

1. Tėvai (globėjai) apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus informuojami individualiai, pokalbių metu (nuolat, metų eigoje), elektroniniame dienyne „Mūsų darželis“ (2 kartus per mokslo metus). Išsiaiškinus, kad tėvai (globėjai) neturi galimybių prisijungti prie elektroninio dienyno, mokytojai 2 kartus per mokslo metus (spalio, gegužės mėn.) jiems iš elektroninio dienyno „Mūsų darželis“ išspausdina vaikų pasiekimų vertinimo ataskaitas ir supažindina pasirašytinai.

2. Apibendrinta informacija apie grupės vaikų ugdymo (si) pasiekimus teikiama 2 kartus per mokslo metus grupių tėvų susirinkimų metu.

V SKYRIUS

NAUDOTA LITERATŪRA IR KITI ŠALTINIAI

1. E. Adaškienė. Judėjimo džiaugsmas. Vilnius, 1996.
2. R. M. Andrikiienė, A. Ruzgienė. Ankstyvosios vaikystės pedagogika. Klaipėda, 2001.
3. S. Bluma, Shearar M., J. Frohman ir Hillard. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius, 2001.
4. L. Bulotaitė, V. Gudžinskienė, O. Monkevičienė, D. Jakučiūnienė. Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Ikimokyklinis ugdymas. Vilnius, 2004.
5. Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas.
6. A. Coughlin Pamela., A. Kirsten Hansen ir kt. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. Kaunas, 1997.
7. V. Gražienė, R. Rimkienė. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius, 1993.
8. S. Gudelis. Medžiaga bendrosios psichologijos paskaitoms. Šiauliai, 1998.
9. T. Komarova, L. Žurova (Sud.). Ikimokyklinukas. Kaunas, 1982.
10. V. Kukanauzaitė, A. Prigackienė (Red.). Vaikų darželio programos. Kaunas, 1987.
11. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių ugdymo programa. Vilnius, 1997.
12. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa. Vilnius, 2006.
13. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Bendroji priešmokyklinio ugdymo programa. Vilnius, 2014.
14. Lietuvos respublikos švietimo ministerija. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Vilnius, 2014.
15. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Vilnius, 2015.
16. Lietuvos respublikos švietimo įstatymas. Vilnius, 2003 m. birželio 17 d. Nr. IX-1940.
17. O. Monkevičienė (Sud.). Vaikų darželių programa Vėrinėlis. Vilnius, 1993.
18. O. Monkevičienė Vėrinėlis. Knyga auklėtojais. 1 dalis. Vilnius, 1995.
19. O. Monkevičienė (Sud.). Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius, 2001.
20. O. Monkevičienė (Sud.). Kompleksinis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje. Kaunas, 1991.
21. D. Narvydaitė. Piešimo mokymas ikimokykliniame amžiuje. Kaunas, 1983.
22. R. Skripkienė (Sud.). Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006.
23. E. Santon Stokes (Red.). Į vaiką orientuotas ugdymas nuo gimimo iki trejų metų. Vilnius, 2001.
24. Šiaulių r. Meškuičių lopšelio-darželio nuostatai. Meškuičiai, 2012 m. spalio 25 d. Nr. T-266.
25. Šiaulių r. Meškuičių lopšelio-darželio strateginis planas 2020-2022 m. Meškuičiai, 2020 m. vasario 24 d. Nr. V-15.
26. Šiaulių rajono savivaldybės strateginis plėtros planas 2017-2023 metams. Šiauliai, 2016 m. lapkričio 15 d. Nr. T-298.
27. Švietimo ir mokslo ministerija. Universaliosios sveikatos ugdymo bei rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programos. Vilnius, 2000.
28. Vaiko teisių konvencija. Vilnius, 1995 m. liepos 3 d. Nr. I-983.
29. A. Valantinas (Red.). Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Vilnius, 2004.
30. Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategija. Vilnius, 2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745.
31. A. Zaporozecas, T. Markova (Red.). Auklėjimas ir mokymas vaikų darželyje. Kaunas, 1981.
32. R. Žukauskienė Raidos psichologija. Vilnius, 1996.
33. <http://www.vaikas.lt/pedagogika>
34. <http://www.ei.libis.lt>
35. <http://www.pedagogika.lt>

36. <http://www.gimtasizodis.w3.lt>

PRITARTA

Šiaulių r. Meškuičių lopšelio-darželio tarybos

2020 m. gegužės 6 d. posėdžio protokoliniu nutarimu (protokolas Nr. 3)